

SPRIJIN ÎN IMPLEMENTAREA CONVENȚIEI DE LA ISTANBUL ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Autoare:
Susana Pavlou
și Tatiana Fomina

RAPORT PRIVIND COORDONAREA COOPERĂRII
MULTIAGENȚII ȘI INTERSECTORIALE ÎN DOMENIUL
PREVENIRII ȘI COMBATERII VIOLENȚEI FAȚĂ DE FEMEI
ȘI A VIOLENȚEI ÎN FAMILIE (VFF/VF)

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

SPRIJIN ÎN IMPLEMENTAREA CONVENȚIEI DE LA ISTANBUL ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Raport privind coordonarea cooperării multiagenții și
intersectoriale în domeniul prevenirii și combaterii violenței
față de femei și a violenței în familie (VFF/VF)

Autoare:
Susana Pavlou
și Tatiana Fomina

Ediția în engleză:

Report on coordination of multi-agency and inter-sector cooperation in the field of preventing and combating violence against women and domestic violence (VAW/DV)

Acest raport a fost publicat în cadrul Proiectului „Sprijin în implementarea Convenției de la Istanbul în Republica Moldova”.

Opiniile exprimate în această lucrare sunt responsabilitatea autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat în mod oficial politica Consiliului Europei.

Reproducerea extraselor (până la 500 de cuvinte) este autorizat, cu excepția comercială scopuri atâta timp cât integritatea textului este păstrat, fragmentul nu este folosit din context, nu oferă incomplet informații sau nu induce în eroare în alt mod cititorului cu privire la natura, domeniul sau conținutul a textului. Textul sursă trebuie să fie întotdeauna recunoscut după cum urmează „© Consiliul Europei, anul publicării”. Toate solicitările privind reproducerea/traducerea integrală sau parțială a documentului, ar trebui adresată Direcției de Comunicare a Consiliul Europei (F-67075 Strasbourg Cedex sau publishing@coe.int).

Conceptul și ilustrația copertei:
Foxtrot SRL, str. Florilor 1, Chișinău,
Republica Moldova, www.tipografia.md

Fotografii: Consiliul Europei, ©Shutterstock

Editura Consiliului Europei
F-67075 Strasbourg Cedex
<http://book.coe.int>

© Consiliul Europei, octombrie 2023

Cuprins

---

1. SUMAR EXECUTIV	5
2. INTRODUCERE	8
3. PRINCIPIILE-CHEIE ALE COOPERĂRII MULTIAGENȚII ȘI INTERSECTORIALE (CONVENȚIA DE LA ISTANBUL)	9
4. CADRUL JURIDIC ȘI DE POLITICI PRIVIND VIOLENȚA FAȚĂ DE FEMEI ȘI VIOLENȚA ÎN FAMILIE ÎN REPUBLICA MOLDOVA	11
5. PREZENTARE GENERALĂ A CADRULUI INSTITUȚIONAL	13
6. COORDONAREA COOPERĂRII MULTIAGENȚII ȘI INTERSECTORIALE	14
6.1 Coordonarea la nivel de politici	14
6.2 Coordonarea la nivel operațional	21
7. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	25
7.1 Nivel politic	25
7.2 Nivel operațional	27
8. PRACTICI PROMIȚĂTOARE IMPLEMENTATE ÎN REPUBLICA MOLDOVA	29
9. PRACTICI PROMIȚĂTOARE IMPLEMENTATE ÎN ALTE STATE MEMBRE ALE COE	33
10. LISTA REFERINȚELOR	35

Lista acronimelor

ACRONIM	DEFINIȚIE
ANAS	Agenția Națională de Asistență Socială
CJF	Centrul de Justiție Familială din Republica Moldova
GREVIO	Grupul de experți privind acțiunile împotriva violenței față de femei și a violenței în familie
CCI	Consiliul Coordonator Interministerial pentru Prevenirea și Combaterea Violenței în Familie
INL	Biroul Internațional pentru Afaceri Narcotice și Aplicare a Legii
OIM	Organizația Internațională pentru Migrație
EMD	Echipa multidisciplinară
MAI	Ministerul Afacerilor Interne
MMPS	Ministerul Muncii și Protecției Sociale
NCC	Consiliul Național de Coordonare
ONG-uri	Organizații non-guvernamentale
MNRV	Mecanismul național de referire pentru protecția și asistența victimelor infracțiunilor
SNR	Sistemul Național de Referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane
VFF/VF	Violența față de femei și violența în familie

1. Sumar executiv

CONTEXT

Prezentul raport a fost comandat de Consiliul Europei în cadrul proiectului „Sprijinirea implementării Convenției de la Istanbul în Republica Moldova” care își propune să sprijine autoritățile moldovenești în primii pași de implementare a Convenției de la Istanbul.

Studiul examinează cadrul instituțional existent și mecanismele de coordonare a implementării Convenției de la Istanbul în Republica Moldova. Se concentrează pe două dimensiuni ale mecanismelor de coordonare: dezvoltarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor (nivel de politică) și identificarea, referirea și asistența victimelor (nivel operațional). Cercetarea își propune să identifice lacunele și barierele în calea coordonării eficiente a mai multor agenții/instituții în Republica Moldova și să ofere recomandări cu privire la ceea ce poate fi îmbunătățit, inclusiv împărțirea sarcinilor și responsabilităților între ministerele competente și alte agenții de stat, autoritățile coordonatoare, mandatele și funcțiile acestora, precum și cooperarea cu societatea civilă. Acest lucru este în conformitate cu Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie (Convenția de la Istanbul), care se bazează pe premisa că nicio agenție sau instituție nu poate aborda singură violența față de femei și violența în familie. Această cercetare a fost realizată ținând cont de articolul 7 privind politicile cuprinzătoare și coordonate și articolul 10 privind organismul de coordonare și alte prevederi relevante ale Convenției de la Istanbul.

Metodologia de cercetare include cercetare de birou, interviuri semi-structurate/ghiduri de grup focal, vizite pe teren și o serie de întâlniri de evaluare a nevoilor cu părțile interesate și actorii relevante care au avut loc în timpul unei vizite pe teren în Republica Moldova în martie 2023.

PRINCIPALELE CONSTATĂRI

Coordonarea la nivel de politici

La momentul realizării prezentei cercetări și ca urmare a adoptării Programului național pentru prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie 2023–2027 și amendamentelor la legea 45/2007, cadrul instituțional în coordonarea operațională se confruntă și cu schimbări semnificative în Republica Moldova. Printre aceste modificări se numără înființarea Agenției Naționale pentru Prevenirea și Combaterea VFF/VF, aflată în subordinea guvernului, căreia i se atribuie rolul de coordonare și implementare a politicii de prevenire și combatere a VFF/VF la nivel național, în conformitate cu art. 10 din Convenția de la Istanbul. Mai multe responsabilități care erau anterior sub mandatul MMPS au fost acum transferate noii agenții, inclusiv coordonarea colectării datelor, sprijinirea implementării interinstituționale a programelor în domeniul VFF/VF, coordonarea instruirii, consolidarea capacităților pentru profesioniști și monitorizarea și evaluarea politicilor. Rolul MMPS s-a limitat la planificarea politicilor în VFF/VF și la dezvoltarea de servicii și programe specializate de sprijinire a victimelor pentru făptuitori. O altă evoluție semnificativă este înlocuirea CCI cu CCN, care va funcționa ca un organism consultativ al Agenției Naționale.

Înainte de aceste evoluții, au fost identificate mai multe provocări în cadrul instituțional existent pentru cooperarea multi-agenție în VFF/VF. Acestea au inclus:

- ▶ Lipsa resurselor financiare și umane suficiente și durabile pentru ca MMPS și CCI să își îndeplinească în mod eficient responsabilitățile pentru coordonarea și implementarea politicii în VFF/VF, inclusiv o lipsă de resurse separate pentru finanțarea activităților care să faciliteze cooperarea.
- ▶ Mai multe straturi de coordonare care duc la fragmentare în planificarea și implementarea politicilor în VFF/VF.
- ▶ Fragmentarea și lacunele în colectarea datelor cu privire la toate formele de VFF/VF care au împiedicat monitorizarea progresului în implementarea politicii în zonă.
- ▶ Absența evaluării științifice a impactului și eficacității politicilor și măsurilor în VFF/VF.
- ▶ Provocări legate de participarea ONG-urilor și a organizațiilor de femei la mecanismul de coordonare, precum și lipsa accesului la finanțare suficientă, flexibilă și durabilă pentru a satisface cererea de servicii specializate pentru victimele VFF/VF.

Odată cu modificările recente aduse Legii 45/2007 și înființarea Agenției Naționale care va fi responsabilă de coordonarea și implementarea politicii privind VFF/VF, prezentul studiu a identificat câteva riscuri potențiale care ar trebui luate în considerare în continuare. În primul rând, înființarea Agenției Naționale în subordinea guvernului ridică întrebarea dacă aceasta poate acționa independent de mandatele politice și are autoritatea de a cere darea de seamă de la toate autoritățile relevante ale statului și de a interveni acolo unde este necesar. Conform articolului 10 din Convenția de la Istanbul, organismelor naționale de coordonare ar trebui să li se acorde un anumit nivel de putere executivă pentru a le permite să își exercite funcția de coordonare în sectoarele relevante ale guvernului. Mai mult, înființarea Agenției Naționale și a CCN în afara MMPS, care a deținut până recent rolul de coordonare, poate risca pierderea expertizei existente care a fost consolidată în MMPS. În plus, nu este clar modul în care Agenția Națională poate sprijini implementarea politicii la nivel local, fără structurile teritoriale necesare la nivel regional și local. În cele din urmă, înființarea noii agenții adaugă un nivel suplimentar de coordonare în VFF/VF care riscă o fragmentare suplimentară, mai degrabă decât consolidarea cadrului instituțional, care ar putea submina coerența dintre planificarea și implementarea politicilor.

În cele din urmă, cercetarea a confirmat rolul și contribuția importantă a donatorilor internaționali și a partenerilor de dezvoltare la dezvoltarea politicii în domeniul VFF/VF, precum și în dovedirea finanțării pentru implementarea politicilor și măsurilor, comandarea cercetării și colaborarea cu ONG-uri și organizații de femei active în câmp. Cu toate acestea, există îngrijorare că există decalaje între prioritățile guvernamentale și sprijinul donatorilor și că există o lipsă de coordonare între partenerii de dezvoltare care duce la suprapunerea și fragmentarea programelor și activităților finanțate.

Coordonarea la nivel operațional

Cadrul instituțional în coordonarea operațională se confruntă și cu schimbări semnificative în Republica Moldova. Moldova se află în proces de reformare a sistemului de asistență socială, ceea ce va reduce rolul ANAS – agenția responsabilă de asigurarea coordonării tuturor părților interesate relevante la nivel operațional – la managementul serviciilor sociale specializate. În plus, vor fi create noi agenții teritoriale de asistență socială, precum și o nouă direcție la MMPS care va gestiona aceste agenții. Având în vedere că aceste reforme sociale sunt în prezent în curs de dezvoltare, nu este posibil să se evalueze modul în care acestea pot afecta coordonarea operațională în VFF/VF.

EMD este organismul responsabil pentru coordonarea operațională la nivel local și regional și este format dintr-un grup de profesioniști din diverse discipline care lucrează în colaborare pentru a răspunde eficient cazurilor de VFF/VF. EMD-urile operează din 2014 în domeniul VFF/VF, precum și în alte domenii (abuzul asupra copiilor și traficul de ființe umane), dar există puțină sau deloc monitorizarea eficienței funcționării lor, deoarece nu există un mecanism de raportare care să asigure comunicarea de la nivel local/regional la nivel național. O altă problemă identificată în cadrul acestui studiu este coexistența mecanismelor de cooperare paralele în cadrul cărora funcționează EMD-urile, care riscă să se suprapună sau să se dubleze atunci când sunt implementate la nivel regional și local.

În ceea ce privește formarea, cu ajutorul organizațiilor neguvernamentale, Guvernul Moldovei a conceput programe de formare inițială și continuă pentru profesioniștii care se ocupă de prevenirea și combaterea violenței față de femei și violența în familie. Cu toate acestea, aceste cursuri de formare nu au fost instituționalizate și livrarea lor depinde de finanțarea oferită de partenerii de dezvoltare și de ONG-uri.

În cele din urmă, cercetarea a arătat că finanțarea alocată de guvern pentru serviciile specializate de asistență victimelor VFF/VF este insuficientă. Cea mai mare parte a asistenței specializate femeilor și copiilor afectați de violență în familie este oferită de ONG-uri, iar activitățile acestora se bazează în mare măsură pe sprijinul donatorilor de dezvoltare. În plus, lipsa serviciilor specializate pentru victimele VFF/VF la nivel local împiedică EMD-urile să ofere întreaga gamă de sprijin femeilor și copiilor afectați de VFF/VF.

RECOMANDĂRI

Nivel de politici

- ▶ Având în vedere noile evoluții legislative, ar fi important să se asigure că există coerență între planificarea politicilor și implementarea politicilor prin crearea unor căi clare de cooperare și comunicare între Agenția Națională și MMPS pentru a consolida progresele realizate și pentru a promova implementarea politicilor.
- ▶ Este esențial să fie asigurate resurse adecvate pentru ca Agenția Națională să își îndeplinească în mod eficient mandatul. Aceasta presupune, de asemenea, asigurarea resurselor umane cu expertiza și experiența relevantă. Liniile bugetare pentru domeniile de politică aflate în competența organismului de coordonare ar trebui să fie clar delimitate și identificabile.
- ▶ Ar trebui alocate resurse separate pentru finanțarea activităților care să faciliteze cooperarea între toate autoritățile naționale, regionale și locale relevante, precum și între actorii relevanți ai societății civile.
- ▶ Agenția Națională ar trebui să dispună de resurse suficiente pentru stabilirea și gestionarea unui sistem coordonat de colectare și analiză a datelor administrative și a statisticilor oficiale în domeniu.
- ▶ Este esențial ca CCN să asigure suficiente resurse pentru a se putea întâlni în mod regulat și pentru a asigura o participare largă a tuturor părților interesate relevante, inclusiv a tuturor sectoarelor guvernamentale și a organizațiilor societății civile în implementarea politicii.
- ▶ Agenția Națională, în cooperare cu MMPS, ar trebui să stabilească protocoale și proceduri pentru a facilita participarea semnificativă a ONG-urilor la formularea și implementarea politicilor.
- ▶ Sarcinile de evaluare ale Agenției Naționale trebuie să se bazeze pe o evaluare independentă și științifică, bazată pe colectarea datelor solide ale măsurilor relevante.
- ▶ MMPS, în conformitate cu responsabilitatea lor de a dezvolta servicii specializate în VFF/VF, ar trebui să se asigure că ONG-urile, în special cele care oferă servicii esențiale femeilor și copiilor, au acces la finanțare flexibilă, durabilă și suficientă pentru a satisface cererea.
- ▶ Ar trebui stabilit un mecanism care să asigure că prioritățile de finanțare conduse de donatori sunt armonizate cu prioritățile autorităților de stat și să asigure o abordare coerentă a implementării programelor și activităților finanțate.

Nivel operațional

- ▶ Agenției Naționale ar trebui să i se aloce resursele umane și financiare necesare pentru a-și îndeplini pe deplin mandatul de consolidare a capacităților profesionale ale personalului din sistemul de asistență socială, inclusiv formarea sistematică a membrilor EMD.
- ▶ Ar trebui instituit un mecanism de monitorizare sistematizată a funcționării EMD-urilor pentru a asigura comunicarea de la nivel local/regional la nivel național.
- ▶ Agenția Națională, în cadrul acestei competențe de a oferi suport metodologic EMD-urilor, ar trebui să abordeze această suprapunere pentru a evita confuziile rezultate din existența paralelă a mecanismelor de cooperare transsectorială și să definească mai clar domeniul de aplicare al fiecărui mecanism, în strânsă cooperare cu MMPS.
- ▶ Ar trebui asigurată finanțarea continuă și durabilă a serviciilor specializate pentru victime și făptuitori, precum și acoperirea lor geografică pe teritoriul Republicii Moldova.

2. Introducere

CONTEXT

Cercetarea examinează și evaluează structura instituțională existentă și mecanismele existente pentru coordonarea implementării Convenției de la Istanbul în Republica Moldova.

Cercetarea se concentrează pe două dimensiuni importante ale mecanismelor de coordonare a cooperării multi-agenții și intersectoriale în domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei și violenței în familie (VFF/VF):

- i. dezvoltarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor (nivel de politică) și
- ii. identificarea, trimiterea și asistența victimelor (nivel operațional).

Cercetarea a avut ca scop identificarea lacunelor și barierelor în calea coordonării eficiente a mai multor agenții în Republica Moldova și să ofere recomandări cu privire la ceea ce poate fi îmbunătățit, inclusiv împărțirea sarcinilor și responsabilităților între ministerele competente și alte agenții de stat, autoritățile coordonatoare și mandatele acestora și funcții, precum și cooperarea cu societatea civilă.

METODOLOGIA DE CERCETARE

A fost efectuată o cercetare documentară inițială pentru a revizui cadrul legislativ și de politici din Republica Moldova, cercetările existente în VFF/VF și rapoartele instituțiilor internaționale și ale actorilor societății civile, printre altele. Datele colectate au fost utilizate pentru a informa dezvoltarea schiței și metodologiei cercetării, precum și instrumentele de colectare a datelor.

Pe baza cercetării de birou, au fost elaborate ghiduri de interviuri semi-structurate/focus group pentru a fi utilizate în timpul vizitei pe teren care a avut loc în perioada 20-24 martie 2023. În timpul vizitei pe teren, o serie de întâlniri de evaluare a nevoilor cu părțile interesate relevante din Republica Moldova, inclusiv actorii statali și nestatali, precum și partenerii de dezvoltare. Scopul întâlnirilor de evaluare a nevoilor a fost de a colecta informații calitative cu privire la cele două dimensiuni ale cooperării multi-agenții (politică și operațională), de a mapa și de a evalua cadrul existent, de a identifica lacunele și provocările în răspunsurile eficiente din mai multe agenții la VFF/VF, și să ofere recomandări de îmbunătățire.

3. Principiile-cheie ale cooperării multiagenții și intersectoriale (Convenția de la Istanbul)

Această cercetare ia în considerare articolul 7 privind Politicile cuprinzătoare și coordonate, articolul 10 privind Organismul de coordonare, precum și alte prevederi relevante din Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței domestice (denumită în continuare Convenția de la Istanbul). În plus, cercetarea va prezenta practici promițătoare din alte state care au ratificat, de asemenea, Convenția de la Istanbul.

În conformitate cu articolul 7 din Convenția de la Istanbul, statele părți trebuie să ia măsurile legislative și alte măsuri necesare pentru a adopta și implementa politici de largă eficacitate, cuprinzătoare și coordonate la nivel de stat, pentru a oferi un răspuns holistic la violența față de femei, susținute de structurile instituționale, financiare și organizaționale necesare. Acest tip de cooperare necesită ghiduri și/sau protocoale pe care să le urmeze toate agențiile, precum și o formare suficientă a profesioniștilor cu privire la utilizarea și beneficiile acestora. Articolul 7 alineatul (3) prevede că toate părțile interesate relevante, inclusiv ONG-urile care se ocupă de drepturile femeilor, sunt incluse în elaborarea și punerea în aplicare a politicilor. În cele din urmă, Raportul explicativ la Convenția de la Istanbul notează, de asemenea, că planurile naționale de acțiune pentru prevenirea și combaterea violenței față de femei pot fi esențiale pentru a asigura aplicarea la nivel de stat, precum și participarea tuturor părților interesate relevante. Astfel, articolul 7 implică elaborarea unor politici cuprinzătoare, asigurarea unor resurse financiare suficiente pentru a aborda violența față de femei și violența în familie, cooperând, în același timp, cu ONG-urile și punând în aplicare un răspuns multiagenții.

Articolul 10 din Convenția de la Istanbul obligă statele părți să instituie una sau mai multe structuri guvernamentale care să îndeplinească funcții specifice pentru a asigura eforturi cuprinzătoare și eficiente de combatere a violenței față de femei (organism de coordonare). Articolul 10 alin. (1) din Convenția de la Istanbul stabilește cele patru funcții care trebuie îndeplinite în ceea ce privește politicile și măsurile de prevenire și combatere a tuturor formelor de violență față de femei. Acestea sunt: (i) coordonarea, (ii) implementarea, (iii) monitorizarea și (iv) evaluarea măsurilor luate de stat pentru combaterea formelor de violență față de femei care fac obiectul Convenției de la Istanbul. Articolul 10 prevede ca aceste funcții să fie îndeplinite de un singur organism guvernamental sau de mai multe organisme guvernamentale.

Un răspuns holist la violența împotriva femeilor necesită o cooperare intersectorială puternică între toate ministerele, agențiile de stat și actorii societății civile care au un rol de jucat în prevenirea unei astfel de violențe, protejarea și sprijinirea femeilor victime și a copiilor acestora și urmărirea penală a făptuitorilor. Acesta include, printre alții, actori și agenții responsabile cu afaceri sociale, asistență medicală, chestiuni judiciare, servicii de urmărire penală, instituții de custodie, planificare financiară, politici educaționale și sectorul media. Pentru a facilita această coordonare națională, articolul 10 din Convenția de la Istanbul stabilește obligația de a desemna sau de a stabili unul sau mai multe organisme oficiale însărcinate cu coordonarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor și măsurilor de abordare a tuturor formelor de violență împotriva femeilor și violența domestică. Scopul articolului 10 este de a se asigura că statul și actorii civili nu operează în mod izolat, ceea ce ar putea duce la lacune în punerea în aplicare a Convenției de la Istanbul.

Raportul explicativ la Convenția de la Istanbul nu formulează criterii detaliate pentru cele patru funcții ale organismului de coordonare. Cu toate acestea, unele criterii pentru o coordonare eficientă a implementării

măsurilor de stat pot fi extrase din Evaluarea orizontală intermediară a rapoartelor de evaluare de referință ale GREVIO, publicate în 2021.¹

Următoarele se numără printre criteriile evidențiate de GREVIO în unul sau mai multe dintre rapoartele sale:

- ▶ Entități pe deplin instituționalizate, dotate cu mandate, prerogative și competențe clare.
- ▶ Un mandat corespunzător și resurse la o scară adecvată pentru a permite coordonarea acțiunilor guvernamentale.
- ▶ Resurse umane și financiare adecvate pentru a permite coordonarea tuturor acțiunilor guvernamentale.
- ▶ Implicarea celor mai înalte niveluri guvernamentale în cadrul mecanismului și implicarea tuturor ministerelor relevante.
- ▶ Capacitatea de a coordona atât la nivel orizontal, cât și între diferitele niveluri de stat pentru a asigura o acțiune cu acoperire completă și coerentă.
- ▶ Includerea ONG-urilor, inclusiv a organizațiilor independente de femei, la toate nivelurile de elaborare și implementare a politicilor.
- ▶ Coordonarea colectării de date dezagregate privind VFF la nivelul sectoarelor guvernamentale.

Conform Raportului explicativ la Convenția de la Istanbul, funcția de monitorizare a organismelor presupune monitorizarea modului și a eficienței cu care sunt puse în aplicare politicile și măsurile la nivel național, regional și local. Evaluarea politicilor și a măsurilor presupune ca acestea să fie supuse unei evaluări științifice pentru a se stabili dacă răspund, în mod corespunzător, nevoilor victimelor și dacă își ating scopul, precum și pentru a expune orice efecte neintenționate. Potrivit GREVIO, pentru a asigura soliditatea procesului de evaluare și a rezultatelor sale, această funcție trebuie să fie atribuită unui organism independent și nu trebuie să fie realizată de același organism care este responsabil de implementarea politicilor.

Atât funcțiile de monitorizare, cât și cele de evaluare necesită colectarea unor cantități mari de date, pe care statele părți la Convenția de la Istanbul sunt obligate să le îndeplinească în temeiul articolului 11. Această prevedere impune părților să colecteze „date statistice dezagregate relevante, la intervale regulate, privind cazuri care implică toate formele de violență care fac obiectul prezentei convenții”. De asemenea, statele părți sunt obligate să sprijine cercetarea tuturor formelor de violență de gen și de violență față de femei și fete.

Alte articole relevante ale Convenției de la Istanbul cu privire la cooperarea și coordonarea multiagenției sunt articolele 15 (Formarea profesioniștilor) și 18 (Obligații generale). Al doilea alineat al articolului 15 prevede că statele părți trebuie să se asigure că formarea profesioniștilor acoperă, de asemenea, cooperarea coordonată multiagenției pentru a permite o gestionare cuprinzătoare și adecvată a sesizărilor în cazurile de violență care intră în sfera de aplicare a convenției.

Articolul 18 din convenție stabilește o serie de obligații generale care trebuie respectate în ceea ce privește furnizarea de servicii de sprijin, atât generale, cât și specializate. Acestea includ necesitatea ca serviciile să acționeze, în mod concertat și coordonat, cu implicarea tuturor agențiilor implicate. În mod specific, articolul 18 alineatul (2) impune statelor părți să se asigure că există instituite mecanisme corespunzătoare, care să asigure o cooperare eficientă între următoarele agenții: sistemul judiciar, procurorii, agențiile de aplicare a legii, autoritățile locale și regionale și ONG-urile și alte entități și organizații relevante.

4. Cadrul juridic și de politici privind violența față de femei și violența în familie în Republica Moldova

CADRUL JURIDIC ÎN VFF/VF

La 14 octombrie 2021, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 144/2021 privind ratificarea Convenției de la Istanbul. La 31 ianuarie 2022, Republica Moldova a depus instrumentul de ratificare a Convenției de la Istanbul și a intrat în vigoare la 1 mai 2022.²

Cu toate acestea, instituirea unui sistem coerent și eficient de combatere a violenței în familie la nivel național, a început în 2007, odată cu adoptarea Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie (în continuare Legea nr. 45/2007). Legea nr. 45/2007 definește noțiunea de violență în familie și formele acesteia, stabilind un cadru instituțional cu responsabilități detaliate pentru autoritățile competente, prevede crearea unor centre de asistență pentru victimele violenței și un mecanism eficient de soluționare a cazurilor de violență, prin posibilitatea formulării de plângeri, aplicarea de măsuri de protecție (ordin de restricție de urgență, ordin de protecție pentru izolarea agresorului casnic) și respectarea drepturilor victimelor.

La 31.07.2023 au fost adoptate modificări semnificative ale Legii nr. 45/2007 în scopul consolidării cadrului instituțional în domeniul VFF/VF, în special în domeniul coordonării și implementării politicilor. Aceste modificări vor fi discutate în continuare în analiza de mai jos.

În perioada 2020–2022, au fost aduse mai multe modificări normative la legislația națională pentru a o armoniza în continuare cu prevederile Convenției de la Istanbul, aducându-se modificări la Legea nr. 45/2007 privind prevenirea și combaterea violenței în familie.

Prin Legea nr. 113/2020 pentru modificarea unor acte normative³, cadrul juridic a fost completat pentru a defini violența față de femei și pentru a defini și incrimina violența psihologică în conformitate cu Convenția de la Istanbul, după cum urmează:

„violență față de femei – orice act de violență de gen care cauzează sau poate cauza femeilor o suferință fizică, sexuală sau psihologică, inclusiv amenințarea cu asemenea acte, forțarea sau privarea de libertate arbitrară, comise în sfera publică sau privată”.

„*violență psihologică* – impunere a voinței sau a controlului personal; provocare a stărilor de tensiune și de suferință psihică prin ofense, luare în derâdere, înjurare, insultare, poreclire, șantajare, distrugere demonstrativă a obiectelor, amenințări verbale, afișare ostentativă a armelor sau lovire a animalelor domestice, neglijare; implicare în viața personală; acte de gelozie; impunere a izolării prin detenție, inclusiv în locuința familială; izolare de familie, de comunitate, de prieteni; interzicere și/sau creare a impedimentelor în realizarea profesională ori interzicere și/sau creare a impedimentelor în realizarea programului educațional în

2. Convenția de la Istanbul a fost semnată de Republica Moldova la 6 februarie 2017 și ratificată de legiuitor la 14 octombrie 2021. La 19 octombrie 2021, Președintele Republicii Moldova a promulgat Legea nr. 144 din 14 octombrie 2021 privind ratificarea Convenției de la Istanbul, astfel, Republica Moldova devenind stat membru al instrumentului. Potrivit convenției, pentru statele care își exprimă ulterior consimțământul de a fi legate prin tratat, acesta va intra în vigoare în prima zi a lunii următoare expirării unei perioade de trei luni de la data depunerii instrumentului de ratificare, acceptare sau aprobare.

instituția de învățământ; persecutare prin contactarea sau încercarea de a contacta prin orice mijloc sau prin intermediul altei persoane victima căreia i s-a cauzat o stare de anxietate, frică pentru siguranța proprie ori a rudelor apropiate, fiind constrânsă să-și modifice conduita de viață; deposedare de acte de identitate; priver intenționată de acces la informație; alte acțiuni cu efect similar”;

Legea nr. 113/2020 a introdus, de asemenea, cerința de a înființa, într-un termen de trei ani, o structură însărcinată cu prevenirea și combaterea violenței în familie în cadrul structurilor teritoriale de asistență socială (STAS), ca autoritate publică locală abilitată să pună în aplicare politici privind prevenirea violenței domestice și asistența socială a victimelor și a făptașilor.

Legea nr. 85/2020 pentru modificarea unor acte normative⁴ a modificat, de asemenea, Legea nr. 45/2007 pentru a conferi autorităților de probațiune competența de a monitoriza electronic agresorii casnici atunci când instanța aplică o măsură de protecție a victimei. Modificările permit, de asemenea, ca victimele și membrii familiilor acestora să fie monitorizați electronic printr-un sistem de supraveghere electronică (cum ar fi un mic telefon GSM), cu condiția ca aceștia să își dea consimțământul în scris.

CADRUL NAȚIONAL DE POLITICĂ PRIVIND VFF/VF

În 2018, Guvernul a aprobat primul document de politici în acest domeniu – *Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie pe anii 2018–2023* și Planul de acțiune pentru 2018–2020, precum și pentru 2021–2022 (Hotărârea de Guvern nr. 281/2018), care se bazează pe abordarea pe patru piloni a Convenției de la Istanbul: Prevenire, Protecție, Urmărire penală și Politici integrate. Cu toate acestea, în iulie 2022, Strategia și-a pierdut valabilitatea în conformitate cu Hotărârea de Guvern nr. 365/2020 referitoare la noile cerințe privind documentele de politică națională.

În 2022, Guvernul a aprobat *Programul de creare și dezvoltare a Mecanismului național de referire pentru protecția și asistența victimelor infracțiunilor pe anii 2022–2026* și Planul de acțiune pe anii 2022–2024 pentru punerea în aplicare a acestuia, aprobat prin (Hotărârea de Guvern nr. 182/2022). Acest nou document de politică are ca scop coordonarea eficientă a activităților tuturor părților interesate responsabile de protecția și respectarea drepturilor victimelor infracțiunilor, inclusiv ale victimelor VFF/VF.

La începutul anului 2023, Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS) a anunțat elaborarea Programului național privind prevenirea și combaterea VFF/VF pentru anii 2023–2027, pentru a asigura implementarea Convenției de la Istanbul. În aprilie 2023, proiectul Programului național a fost publicat pentru consultare publică și a fost aprobat oficial la 31 mai 2023. Acest document conține propuneri privind consolidarea cadrului instituțional de coordonare a politicilor în domeniul prevenirii și combaterii VFF/VF.

4. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122005&lang=ro

5. Prezentare generală a cadrului instituțional

În conformitate cu Legea nr. 45/2007, Legea nr. 144/2021 și alte acte normative juridice, următoarele instituții și actori au responsabilități în prevenirea și combaterea VFF/VF:

Ministerul Muncii și Protecției Sociale – Divizia Politici de protecție a egalității de gen (responsabilă de coordonarea politicilor naționale în domeniul VFF/VF)
Agenția Națională Asistență Socială (responsabilă de coordonarea operativă)
Ministerul Afacerilor Interne (nivel de politică națională)
Inspectoratul General al Poliției (nivel operațional)
Ministerul educației și Cercetării (nivel de politică națională)
Ministerul Sănătății (nivel de politică națională)
Centrul de Medicină Legală (nivel operațional)
Ministerul Justiției (nivel de politică națională)
Reprezentanți ai departamentelor regionale/raionale de asistență socială și protecție a familiei (responsabili de punerea în aplicare a politicii/VF)
Echipe multidisciplinare locale (EMD-uri) – organism de coordonare operațională (nivel operațional local)

6. Coordonarea cooperării multiagenții și intersectoriale

6.1 COORDONAREA LA NIVEL DE POLITICI

Ministerul Muncii și Protecției Sociale

Conform Legii nr.144/2021 (art.3), MMPS i se atribuie rolul de Coordonator național în domeniul prevenirii și combaterii VFF/VF. De asemenea, MMPS este însărcinat cu elaborarea și implementarea politicilor în domeniul prevenirii și combaterii violenței domestice la nivel național. Odată cu noile modificări aduse Legii 45/2007 și înființarea Agenției Naționale pentru Prevenirea și Combaterea Violenței Față de Femei și a Violenței în Familie, MMPS – până în prezent organul desemnat cu rolul de coordonare conform art. 3 din Legea 144./2021 – va păstra doar funcția de planificare și dezvoltare a politicilor, precum și dezvoltarea serviciilor și serviciilor de asistență pentru victime și pentru agresori.

Mai exact, articolul 8 din Legea 45/2007 atribuie MMPS următoarele responsabilități în VFF/VF:

- a) să elaboreze politici de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie și să ofere protecție și asistență victimelor violenței, precum și să consilieze agresorii și să contribuie la implementarea acestor politici.
- b) asigură înființarea și menținerea serviciului de asistență telefonică gratuită anonim și confidențial pentru victime.
- c) gestionează sursele de date administrative din domeniul asistenței și protecției sociale privind VFF/VF.
- d) să participe, în colaborare cu instituțiile competente, precum și cu reprezentanți ai societății civile, la campanii de cercetare, studii și informare pentru prevenirea și combaterea VFF/VF.
- e) asigură înființarea de servicii de asistență și reabilitare pentru victimele violenței și servicii de asistență și consiliere pentru agresori.
- f) analizează, în colaborare cu structurile teritoriale de asistență socială, nevoile de dezvoltare ale rețelei de centre/servicii de asistență și protecție pentru victimele violenței, precum și centre/servicii de asistență și consiliere pentru făptuitori.
- g) asigură integrarea domeniului prevenirii și combaterii violenței față de femei și a violenței în familie în Mecanismul național de referire pentru protecția și asistența victimelor infracțiunilor.
- h) contribuie la împuternicirea economică a victimelor violenței.

Rolul MMPS în cadrul mecanismelor instituționale de coordonare având în vedere noile modificări legislative va fi evaluat în continuare mai jos.

Agenția Națională pentru Prevenirea și Combaterea Violenței Față de Femei și a Violenței în Familie

Un obiectiv important al Programului Național de prevenire și combatere a VFF/VF pentru anii 2023-2027 este dezvoltarea și consolidarea în continuare a cadrului instituțional prin crearea unei entități specializate (Agenția Națională) în domeniul prevenirii și combaterii VFF/VF în cadrul MMPS. La 31 iulie 2023 au fost adoptate noi modificări la Legea 45/2007 de către Parlamentul de înființare a Agenției Naționale pentru Prevenirea și Combaterea Violenței Față de Femei și a Violenței în Familie. Agenția Națională, care urmează să fie operațională până în noiembrie 2023, va funcționa ca autoritate administrativă centrală – subordonată direct Guvernului – și având funcțiile de coordonare, implementare, monitorizare, evaluare și raportare a rezultatelor politicilor naționale în acest domeniu.

Mai concret, conform modificărilor aduse Legii 45/2007, principalele responsabilități ale Agenției vor fi următoarele:

- a) coordonează, la nivel național, implementarea politicilor de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie, asigură monitorizarea și evaluarea politicilor publice în domeniu.
- b) sprijină implementarea interinstituțională a programelor naționale în domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei și a violenței în familie.
- c) organizează și conduce ședințele Consiliului Național de Coordonare.
- d) oferă suport metodologic pentru implementarea unitară și eficientă, la nivel central și local, a cadrului normativ și a politicilor de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie, inclusiv a activității Echipelor Multidisciplinare.
- e) organizează formare prin module multidisciplinare pentru specialiști cu funcții de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie.
- f) facilitează cooperarea și dialogul cu societatea civilă și partenerii de dezvoltare.
- g) stabilește și gestionează un sistem coordonat de colectare și analiză a datelor administrative și a statisticilor oficiale în domeniu.
- h) planifică și organizează desfășurarea de cercetări, studii și campanii de informare pentru prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței în familie.
- i) întocmește raportul anual privind violența față de femei și violența în familie cu contribuția și participarea tuturor autorităților și instituțiilor abilitate cu funcții în domeniu. Raportul anual este prezentat Guvernului.
- j) întocmește rapoartele naționale și asigură aranjamentele vizitelor de monitorizare în țară ale Grupului de experți pentru acțiunea împotriva violenței față de femei și violența în familie (GREVIO).

În cadrul vizitei pe teren care a avut loc în martie 2023, Agenția se afla în faza de propunere în cadrul proiectului Programului național de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie (2023-2027), aflat în consultare. În proiectul de program, Agenția a fost prevăzută ca o agenție specializată subordonată MMPS care să consolideze activitatea MMPS în domeniul VFF/VF prin coordonarea implementării politicii la nivel național și oferirea de suport metodologic pentru implementarea politicilor la nivel local.

Totuși, conform modificărilor aduse Legii 45/2007, Agenția Națională nu va fi înființată în cadrul MMPS, ci va fi subordonată Guvernului Republicii Moldova. Cu toate acestea, nu este clar dacă crearea unei Agenții Naționale în afara MMPS poate asigura valorificarea cunoștințelor privind VFF/VF și că expertiza existentă poate fi transferată noilor și viitorilor membri ai personalului Agenției Naționale. În cadrul întâlnirilor cu părțile interesate, mai mulți participanți și-au exprimat sprijinul pentru ideea unei agenții naționale, argumentând că ar putea consolida activitatea MMPS pentru o coordonare mai eficientă a implementării politicilor și să contribuie la evitarea dublării acțiunilor. Aceștia au subliniat, totuși, că, pentru a realiza acest lucru, Agenția va avea nevoie de personal specializat instruit și resurse financiare suficiente pentru a oferi îndrumări metodologice și puterea de a cere darea de seamă tuturor autorităților relevante ale statului și de a interveni la necesitate. În plus, MMPS are un cadru instituțional existent, inclusiv structuri teritoriale, și poate funcționa, teoretic, independent de mandatele politice. Având în vedere mandatul Agenției Naționale de a oferi sprijin metodologic pentru implementarea eficientă a politicii la nivel central, precum și la nivel local, nu este clar cum se poate realiza acest lucru fără structurile teritoriale necesare la nivel regional și local pe care MMPS le are deja în vigoare.

Important este că odată cu înființarea unei noi agenții naționale, MMPS – până în prezent organismul desemnat cu rolul de coordonare conform articolului 3 din Legea 144/2021 – ar păstra funcția de planificare și dezvoltare a politicilor. Cu toate acestea, experții din domeniul administrației naționale critică ideea separării rolurilor de elaborare și implementare a politicilor ca fiind prea simplistă, trecând cu vederea faptul că granița dintre elaborarea și implementarea politicilor este greu de definit și că se schimbă în timp. Mai mult, ei subliniază că proiectarea politicilor se bazează pe implicarea celor care cunosc cel mai bine domeniul de politică, deoarece sunt implicați în implementarea de zi cu zi a politicilor și că discreția administrativă - necesară pentru acțiunea administrativă - implică alegeri care afectează elaborarea politicilor.

Unele părți interesate și-au exprimat îngrijorarea că există deja mai multe straturi de coordonare și că, dacă se adaugă straturi suplimentare, beneficiarul final – victima VFF/VF – nu va beneficia, deoarece fiecare agenție este interesată să își îndeplinească propriul mandat și agendă. În opinia lor, există deja multe autorități publice responsabile pentru egalitatea de gen și combaterea VFF/VF, precum și ONG-uri/organizații și rețele de femei. Înființarea unei noi agenții riscă mai degrabă fragmentarea decât consolidarea cadrului instituțional în domeniul VFF/VF, iar coerența dintre planificarea și implementarea politicilor poate fi subminată.

Având în vedere noile evoluții legislative, ar fi important să se asigure că există coerență între planificarea politicilor și implementarea politicilor prin crearea unor căi clare de cooperare și comunicare între Agenția Națională și MMPS pentru a consolida progresele realizate și pentru a promova implementarea. Aceasta ar trebui să includă o împărțire clară a rolurilor și responsabilităților în VFF/VF, stabilirea unor canale de comunicare regulate și structurate și transferul de cunoștințe și expertiză către Agenția Națională. În plus, ar fi important, prin urmare, să se asigure că continuitatea și sustenabilitatea în coordonarea politicilor și măsurilor sunt garantate în cadrul Agenției Naționale și că expertiza tehnică existentă nu se pierde.

Consiliul Coordonator Interministerial

În 2012, Guvernul a creat un organism special de coordonare interinstituțională, și anume Consiliul Coordonator Interministerial pentru Prevenirea și Combaterea Violenței în Familie (în continuare – CCI sau Consiliul) în cadrul MMPS. Consiliul a fost înființat cu scopul de a asigura coordonarea activităților între ministere și alte autorități administrative centrale cu competențe în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie. Membrii Consiliului sunt reprezentanți ai autorităților centrale competente. Reprezentanții organizațiilor societății civile, ai mediului academic, ai mass-media și ai organizațiilor interguvernamentale/partenerilor pentru dezvoltare pot participa la reuniunile Consiliului cu statut de participanți, dar nu pot fi membri.

Membrii CCI reprezintă nivelul intermediar de luare a deciziilor în cadrul ministerelor relevante, cum ar fi șefii sau șefii adjuncți ai secțiilor sau diviziilor cu competențe de elaborare a politicilor și de coordonare a punerii în aplicare a acestora în domeniul relevant. Reprezentanții societății civile, ai mediului academic și ai mass-media sunt numiți în calitate de participanți ai Consiliului pentru o perioadă de doi ani. Aceștia au dreptul de a participa la reuniunile CCI pentru a oferi contribuții de specialitate cu privire la aspecte specifice, pe măsură ce acestea apar sau sunt identificate de către MMPS sau de către membrii comitetului. Cu toate acestea, în calitate de non-membri, aceștia nu au drept de vot.

Reprezentanții organizațiilor interguvernamentale/partenerilor de dezvoltare sunt, de asemenea, invitați să participe la reuniunile CCI, ceea ce le oferă acestora posibilitatea de a-și împărtăși activitățile și de a-și alinia obiectivele cu cele ale autorităților statului, în vederea complementarității și a evitării duplicării.

MMPS organizează reuniuni ale CCI, în fiecare trimestru, (până la 4 ori pe an), precum și reuniuni ad-hoc, și servește drept platformă de discuții între toate părțile interesate relevante implicate în prevenirea și combaterea VFF/VF.

Mandatul CCI este reglementat în conformitate cu Hotărârea de Guvern 72/2012; totuși, acesta nu a fost modificat de la ratificarea Convenției de la Istanbul, în 2021. Mandatul CCI include următoarele:

1. Promovarea abordării multidisciplinare a aspectelor de prevenire și combatere a fenomenului de violență domestică în cadrul politicilor și planurilor naționale și sectoriale;
2. Coordonarea activităților autorităților competente cu atribuții în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie;
3. Examinarea/expertiza cadrului normativ privind dezvoltarea infrastructurii serviciilor adresate subiecților violenței în familie;
4. Examinarea problemelor/lacunelor legislative privind mecanismele de implementare a cadrului normativ în domeniu;

5. Identificarea necesităților de realizare a studiilor, inclusiv în domeniul violenței în familie;
6. Coordonarea metodologică a organizării și desfășurării campaniilor tematice în domeniul prevenirii/informării și formării culturii nonviolente în rândul societății.

Activitățile CCI trebuie să includă următoarele:

- ▶ Coordonarea activităților autorităților de stat în domeniu, monitorizarea respectării principiului de asigurare a interesului superior al victimelor violenței în familie, ținând cont de standardele internaționale în domeniu;
- ▶ Monitorizarea procesului de armonizare a cadrului legal național cu prevederile cadrului legal internațional în vederea asigurării prevenirii și combaterii violenței în familie;
- ▶ Examinarea rapoartelor și recomandărilor experților naționali și internaționali în vederea eficientizării implementării politicilor și programelor specifice de prevenire și combatere a violenței în familie;
- ▶ Examinarea rapoartelor sectoriale privind gradul de aplicare a legislației și a activităților desfășurate în domeniu;
- ▶ Informarea opiniei publice cu privire la situația prevenirii și combaterii violenței în familie;
- ▶ Facilitarea procesului de schimb de experiență și informații privind activitățile desfășurate de autoritățile/instituțiile/organizațiile cu competențe în domeniu;
- ▶ Prezentarea unui raport anual de activitate al CCI către Guvern.

În pofida acestui fapt, după cum s-a menționat, funcția de coordonare a activităților autorităților de stat în domeniul VFF/VF este în responsabilitatea MMPS. Din interviurile realizate în cadrul acestei cercetări a reieșit, în mod clar, că CCI, deși oferă o platformă importantă pentru comunicarea directă a agențiilor relevante, nu este în măsură să îndeplinească funcțiile prevăzute în Regulamentul CCI aprobat prin HG nr. 72/2012. În esență, CCI funcționează ca un organism consultativ al MMPS, acționând ca un centru pentru schimbul de informații și comunicarea interministerială între factorii de decizie la nivel mediu, precum și pentru formularea de recomandări. Nu există o procedură de vot și nu există nicio diferență, în practică, între membrii și participanții CCI. În plus, potrivit părților interesate interviuate, deciziile CCI nu sunt întotdeauna îndeplinite, deoarece acestea nu sunt obligatorii din punct de vedere juridic pentru autoritățile administrative centrale cu competențe în domeniul prevenirii și combaterii VF. În plus, este important de subliniat faptul că Legea privind administrația publică centrală sectorială [nr. 98/2012] nu prevede crearea de organisme decizionale colegiale în cadrul ministerelor.

Astfel, în pofida mandatului său ambițios, în practică, Hotărârea de Guvern nr. 72/2012 atribuie CCI o multitudine de responsabilități de coordonare pe care aceasta nu are capacitatea de a le îndeplini, deoarece nu dispune de un mecanism de stat permanent cu resurse dedicate și în prezent nu îndeplinește criteriile unui organism de coordonare conform Art. 10.

La 31 iulie 2023, Legea 45/2007 a fost modificată pentru crearea Consiliului Național de Coordonare (NCC) în domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei și a violenței în familie, (organ colegial consultativ) care va înlocui CCI. CCN va funcționa ca organ consultativ al Agenției Naționale și va include reprezentanți ai autorităților administrației publice centrale de specialitate, reprezentanți ai societății civile și alte părți interesate. Rolul CCN este de a asigura colaborarea între autoritățile statului și alte instituții, inclusiv societatea civilă și partenerii de dezvoltare, precum și de a servi drept platformă de discuție și consultare cu privire la implementarea politicilor privind VFF/VF.

Având în vedere lecțiile învățate din funcționarea CPI, este esențial ca NCC să se asigure suficiente resurse pentru a se putea întâlni în mod regulat și pentru a asigura o participare largă a tuturor părților interesate relevante, inclusiv a tuturor sectoarelor guvernamentale și a organizațiilor societății civile la implementarea politicii. Mai mult, rolul CCI nu ar trebui să se limiteze la implementarea politicii, ci ar trebui să servească și ca un incubator de cunoștințe cu capacitatea de a face recomandări direct MMPS pentru a se asigura că politicile și măsurile naționale răspund în mod adecvat nevoilor actuale în ceea ce privește VFF/VF.

Resurse umane și financiare pentru coordonare

GREVIO a repetat în rapoartele sale de referință importanța atribuirii rolului de organism guvernamental de coordonare în temeiul art. 10 din CI să instituționalizeze complet entitățile, să le doteze cu mandate, puteri și competențe clare și să aloce acestor entități resursele umane și financiare necesare⁵.

Importanța resurselor pentru coordonarea eficientă a punerii în aplicare a politicilor și măsurilor de prevenire și combatere a VFF/VF a fost un aspect subliniat, în mod repetat, în timpul interviurilor cu părțile interesate. În ceea ce privește punerea în aplicare a Strategiei de prevenire și combatere a violenței față de femei și violenței în familie (2018–2022), nu au existat alocări bugetare specifice pentru punerea în aplicare a acțiunilor. Conform Raportului de stat către GREVIO⁶ și informațiilor colectate în timpul vizitei în teren, majoritatea acțiunilor sunt implementate cu finanțare externă oferită de organizații interguvernamentale/parteneri de dezvoltare. Alocarea de resurse durabile pentru organismele naționale de coordonare este, de asemenea, un element important pentru coordonare, așa cum a fost identificat în rapoartele de referință ale GREVIO.⁷ Deși autoritățile de stat subestimează adesea costurile implicate de o coordonare eficientă, fără o susținere financiară, structurile instituționale vor fi, în mod inevitabil, ineficiente. De exemplu, o persoană intervievată a subliniat faptul că CCI nu are capacitatea de a organiza reuniuni atât de des cât este necesar, din cauza lipsei de resurse umane și financiare în departamentul relevant al MMPS, care oferă sprijin administrativ.

În prezent, Direcția Politici de protecție a egalității de gen din cadrul MMPS are o schemă de personal formată din cinci persoane, iar mandatul diviziei acoperă nu numai violența față de femei și violența în familie, traficul de ființe umane, precum și politicile privind egalitatea de șanse între femei și bărbați. Acest lucru duce, în mod inevitabil, la o luptă pentru resursele destinate prevenirii și combaterii VFF/VF chiar în cadrul propriului departament: este doar unul dintre numeroasele domenii care concurează pentru resurse și sprijin politic. În plus, având în vedere că funcția de coordonare a fost atribuită unui organism existent, pe lângă alte sarcini, este mai dificil de cuantificat bugetul asociat acestei funcții, precum și resursele umane necesare pentru îndeplinirea acesteia.

Odată cu crearea Agenției Naționale și a rolului său central de coordonare în domeniul VFF/VF, este esențial să fie asigurate resurse adecvate pentru ca aceasta să își îndeplinească în mod eficient mandatul. Aceasta presupune, de asemenea, asigurarea resurselor umane cu expertiza și experiența relevantă. Abilitățile, expertiza și practicile promițătoare de abordare a violenței față de femei și a violenței în familie trebuie păstrate în cadrul Agenției Naționale, indiferent de schimbarea personalului sau de schimbările guvernamentale.

Pe lângă resursele dedicate pentru funcționarea organismului de coordonare, este important, de asemenea, să se aloce resurse separate pentru a finanța activitățile de facilitare a cooperării între toate autoritățile naționale, regionale și comunale relevante precum și actorii relevanți din societatea civilă. La fel de important este ca și alte ministere cu competențe în domeniul VFF/VF să aibă suficiente resurse și expertiză disponibile, deoarece acestea sunt, de asemenea, parte integrantă a procesului de coordonare. Și ei au nevoie de un mandat clar și de resursele necesare pentru a-l îndeplini, iar Agenția Națională ar trebui să aibă autoritatea de a le cere darea de seamă.

Monitorizarea și evaluarea politicii

În conformitate cu art. 10 din Convenția de la Istanbul, două funcții esențiale ale organismului de coordonare sunt monitorizarea și evaluarea politicilor. Cu toate acestea, conform Evaluării orizontale intermediare a GREVIO⁸, există prea puțină înțelegere, în rândul țărilor, cu privire la ceea ce înseamnă, de fapt, evaluarea și monitorizarea, modul în care diferă cele două funcții și cine este cel mai potrivit pentru a îndeplini aceste funcții. În timp ce, monitorizarea și evaluarea sunt termeni adesea utilizați împreună, acestea constituie două funcții distincte. Monitorizarea constă în evaluarea continuă a politicilor și măsurilor pe baza unor informații detaliate și în timp util privind progresul sau întârzierea activităților evaluate în curs de desfășurare. Conform Raportului explicativ la CI, „sarcina de monitorizare... se limitează la monitorizarea modului și a eficienței cu care sunt implementate, la nivel național și/sau regional și local, politicile și măsurile de prevenire și combatere a tuturor formelor de violență care intră în domeniul de aplicare al prezentei convenții”.⁹ Pe de altă parte,

5. Council of Europe. Mid-term Horizontal Review of GREVIO baseline evaluation reports. 2022. Para. 94.

6. Raportul prezentat de Moldova în conformitate cu articolul 68, alineatul (1) din Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Raportul de referință), pp. 14–15.

7. Evaluarea orizontală p. 39.

8. Evaluarea orizontală alin. 97.

9. Raportul explicativ, p. 13.

funcția de evaluare „cuprinde evaluarea științifică a unei anumite politici sau măsuri pentru a evalua dacă aceasta răspunde nevoilor victimelor și își îndeplinește scopul, precum și pentru a descoperi consecințele neintenționate.”¹⁰ Cu alte cuvinte, evaluarea este o examinare sistematică și obiectivă privind relevanța, eficacitatea, eficiența, impactul și durabilitatea activităților prin prisma obiectivelor specificate.¹¹

Este important faptul că, în ciuda diferenței dintre aceste două funcții, ambele necesită acces la date solide. Articolul 10, luat împreună cu articolul 11 din CI, înseamnă că colectarea și analiza datelor fac parte integrantă din funcțiile de monitorizare și evaluare ale unui stat.

În ceea ce privește monitorizarea politicilor, înainte de modificările din 31.07.2023, Legea nr. 45/2007 atribuie MMPS o funcție de monitorizare a punerii în aplicare a legislației naționale în domeniul VFF/VF. Funcția de monitorizare este, de asemenea, clar stipulată în HG nr. 281/2018 (p. 6) privind aprobarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a VFF/VF pe anii 2018–2023. În plus, Regulamentul privind organizarea și funcționarea MMPS aprobat prin HG nr. 149/2021 (p. 7) se referă, de asemenea, la responsabilitatea MMPS de a monitoriza calitatea politicilor publice și a reglementărilor în domeniile de competență specifice ministerului. Cu toate acestea, Legea nr. 45/2007 nu îi atribuie, în mod explicit, responsabilitatea de a coordona colectarea și analiza datelor, cu excepția scopurilor de elaborare a unui raport anual.

Fragmentarea și lacunele în colectarea datelor privind toate formele de violență față de femei împiedică, de asemenea, funcția de monitorizare atribuită organismului de coordonare, astfel cum este definită la articolul 10 din CI și în recomandările GREVIO. Datele colectate în diferite sectoare nu sunt armonizate din punct de vedere al indicatorilor comuni, iar în unele sectoare, indicatorii relevanți lipsesc cu desăvârșire. În plus, nu există sisteme automatizate de colectare și prelucrare a datelor statistice cu privire la VFF/VF. Acest lucru nu numai că îngreunează sarcina MMPS de a elabora Raportul anual privind violența domestică și violența față de femei, dar împiedică, de asemenea, și funcția de monitorizare.

Odată cu noile modificări aduse Legii nr. 45/2007 adoptate la 31 iulie 2023, Agenția Națională va fi responsabilă de stabilirea și gestionarea unui sistem coordonat de colectare și analiză a datelor administrative și a statisticilor oficiale în domeniu. Este vital să fie puse la dispoziție resurse suficiente în acest scop. Pentru a sprijini această activitate, indicatorii calitativi și cantitativi ar trebui să însoțească măsurile de politică pentru a măsura progresul în funcție de criteriile specifice, predeterminate.

Spre deosebire de monitorizare, funcția de evaluare nu este prevăzută în sarcinile și responsabilitățile MMPS în temeiul Legii nr. 45/2007 și nici nu intră în mandatul CCI, conform Hotărârii Guvernului 72/2012. Cu toate acestea, în Strategia națională de prevenire și combatere a VFF/VF pe anii 2018–2023 (p. 74) este stipulat că MMPS și Ministerul Afacerilor Interne va elabora un mecanism de monitorizare și evaluare, cu implicarea societății civile. În ciuda acestui fapt, din informațiile disponibile, nu este clar dacă un astfel de mecanism există sau este în curs de elaborare. Cu toate acestea, este important de subliniat faptul că, potrivit GREVIO¹², același organism care este responsabil pentru punerea în aplicare a politicilor nu trebuie să îndeplinească funcția de evaluare. O situație în care există relații instituționale strânse între cei care pun în aplicare măsurile și poartă responsabilitatea politică pentru acestea, pe de o parte, și cei care trebuie să evalueze eficacitatea acestor măsuri, pe de altă parte, constituie un conflict de interese și poate submina analiza. Prin urmare, GREVIO a încurajat cu tărie autoritățile să se asigure că evaluarea politicilor și măsurilor este realizată de o entitate independentă, pe baza unor date solide cu privire la implementarea politicilor publice de prevenire și combatere a VFF/VF.¹³

Acest lucru asigură independența politică și instituțională a entității desemnate cu sarcina de evaluare. Atribuirea funcției de evaluare unei entități independente este susținută de Regulamentul privind planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice (p. 58) aprobat prin HG nr. 386/2020. Acest regulament prevede că funcția de evaluare trebuie îndeplinită de o entitate independentă contractată de autoritatea administrației publice centrale responsabilă de evaluarea, sau de partenerii de dezvoltare (evaluare externă).

10. Raportul explicativ, p. 13.

11. Ghidul UNICEF pentru monitorizare și evaluare – a face diferența. http://library.cphs.chula.ac.th/Ebooks/ReproductiveHealth/A%20UNICEF%20Guide%20for%20Monitoring%20and%20Evaluation_Making%20a%20Difference.pdf

12. Evaluarea orizontală.

13. Evaluarea orizontală.

Cooperarea cu ONG-urile

Articolul 9 din Convenția de la Istanbul subliniază contribuția-cheie a actorilor relevanți ai societății civile, în special a ONG-urilor de femei, la abordarea violenței împotriva femeilor, solicitând statelor părți să-și recunoască munca, valorificându-le expertiza și implicându-le ca parteneri în eforturile de cooperare multi-instituțională și în implementarea politicilor guvernamentale cuprinzătoare.

Un principiu de bază al Legii 45/2007 este cooperarea între autoritățile administrației publice, societatea civilă și organizațiile internaționale. În mod specific, legea prevede că organismele de stat relevante, cum ar fi Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Sănătății, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Afacerilor Interne și Ministerul Justiției, trebuie să coopereze cu organizațiile neguvernamentale, persoanele fizice și juridice implicate în activitățile de prevenire și combatere a violenței.

Majoritatea ONG-urilor din domeniul VFF/VF oferă asistență complexă și specializată (adăpost, abilitare socială, juridică, psihologică, financiară, economică etc.) femeilor și copiilor victime, pe lângă faptul că sunt active în mobilizarea comunității, în promovarea politicilor și monitorizarea politicilor și în colaborarea cu autoritățile publice și cu donatorii în vederea implementării programelor. Conform datelor disponibile, 60% din servicii sunt furnizate de ONG-uri și finanțate de donatori externi.¹⁴

Un exemplu pozitiv, în acest sens, este MMPS, care, în calitatea sa de autoritate publică centrală de promovare a politicilor în domeniul violenței în familie, care achiziționează anual (din 2017) serviciile liniei telefonice gratuite de încredere pentru victimele violenței în familie și violenței față de femei (080088008) operate de organizația neguvernamentală Centrul Internațional „La Strada” (Moldova).

În pofida acestui fapt, unele ONG-uri au raportat o serie de provocări în ceea ce privește participarea lor, formală sau informală, la mecanismul de coordonare. În primul rând, din cauza multiplelor mecanisme și organisme active în domeniu, solicitările de participare a ONG-urilor, în special a ONG-urilor mai mici, care activează la nivel local, nu sunt întotdeauna posibile din cauza capacității și a resurselor limitate. Acest lucru limitează, în esență, accesul ONG-urilor la procesele decizionale și la definirea politicilor și a priorităților de finanțare. Prin urmare, este important să se țină seama de resursele pe care ONG-urile le au la dispoziție atunci când se instituie mecanisme de coordonare și să se asigure eficientizarea proceselor de participare, pentru a preveni împovărarea suplimentară a unor organizații deja suprasolicitate. De asemenea, se recomandă să se pună la dispoziție resurse financiare pentru a le compensa cheltuielile de deplasare și/sau alte cheltuieli suportate pentru a le facilita participarea.

ONG-urile naționale și locale raportează, de asemenea, că cerințele pentru accesarea finanțării au devenit mai complicate și mai exigente din punct de vedere tehnic, ceea ce face dificilă accesarea fondurilor de către organizațiile de bază, pentru furnizarea de servicii vitale grupurilor vulnerabile.¹⁵ Prin urmare, este important ca finanțarea ONG-urilor, în special a celor care oferă servicii esențiale pentru femei și copii, să dispună de acces la o finanțare flexibilă, durabilă și suficientă pentru a satisface cererea și ca cerințele de raportare să nu reprezinte o povară administrativă excesivă, împiedicându-le, în esență, să aibă acces egal la procesul decizional.

Rolul donatorilor internaționali

Dependența ridicată de finanțarea externă și de activitățile conduse de donatori a fost evidențiată de GREVIO în evaluarea sa orizontală, afirmând că aceasta poate împiedica coordonarea eficientă între actorii statali, deoarece acțiunile sunt implementate într-o manieră fragmentată, cu diferitele organisme, mecanisme și politici în vigoare, cu puțină recunoaștere a legăturilor dintre acestea. În plus, activitățile conduse de donatori riscă, de asemenea, să limiteze responsabilitatea și răspunderea autorităților publice, în îndeplinirea obligațiilor ce le revin.

Republica Moldova are o Comunitate internațională diversă de donatori activă în domeniul VFF/VF și al traficului de ființe umane. Cu toate acestea, ONG-ul și-a exprimat îngrijorarea că există decalaje între prioritățile guvernamentale și sprijinul donatorilor, declarând că acestea nu sunt întotdeauna armonizate. În plus,

14. UN Women Moldova (2016). Report on Costing of Domestic Violence and Violence against Women in Moldova <https://moldova.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20Moldova/Attachments/Publications/2016/Report%20Costing%20of%20Violence%20-%20EN.pdf>

15. Răspunsul Coaliției Naționale „Viața fără violență domestică” la criza refugiaților din Republica Moldova din perspectiva organizațiilor de femei <https://www.scribd.com/document/578398098/The-response-of-the-National-Coalition-Life-without-Domestic-Violence-to-the-refugee-crisis-in-the-Republic-of-Moldova-from-the-perspective-of-the-w#>

prioritățile de finanțare conduse de donatori se suprapun, adesea, iar donatorii nu coordonează întotdeauna unii cu alții, având ca rezultat fragmentarea programelor și a activităților finanțate ce duce la lipsa unei abordări coerente.

6.2 COORDONAREA LA NIVEL OPERAȚIONAL

Agenția Națională de Asistență Socială

Autoritatea însărcinată cu coordonarea națională a politicilor la nivel operațional este Agenția Națională de Asistență Socială (în continuare ANAS) din cadrul MMPS. Rolul ANAS este critic, având în vedere că aceasta este agenția responsabilă pentru asigurarea formării intersectoriale și a coordonării operaționale, la nivel local/regional. ANAS a fost înființată în 2016 prin Hotărârea Guvernului 1263¹⁶ pentru a îndeplini funcțiile de bază privind:

- a) elaborarea cadrului metodologic de aplicare uniformă a legislației privind asistența socială;
- b) gestionarea activităților instituțiilor publice în care MMPS este fondator;
- c) facilitarea dezvoltării capacității profesionale a personalului din sistemul de asistență socială.
- d) gestionarea resurselor financiare pentru finanțarea programelor cu destinație specială în domeniul asistenței sociale și a unui pachet minim de servicii sociale.

În 2022, odată cu aprobarea Programului de creare și dezvoltare a Mecanismului Național de Referire pentru protecția și asistența victimelor infracțiunilor (Hotărârea Guvernului nr. 182/2022), ANAS a devenit responsabilă de asigurarea coordonării tuturor părților interesate relevante la nivel operațional (p. 49).

Conform planului anunțat de reformă socială „RESTART”, ANAS va fi reorganizată într-o agenție responsabilă cu gestionarea serviciilor sociale de înaltă specializare¹⁷. În plus, 11 agenții teritoriale de asistență socială vor fi subordonate MMPS precum și o nouă direcție în MLSP care va gestiona aceste agenții. Cu toate acestea, nu este clar de ce este necesară o astfel de fragmentare a organelor administrative, atunci când resursele umane și financiare ar putea fi dedicate în mod similar pentru a sprijini și a consolida responsabilitățile statutare existente pentru coordonarea în domeniul VFF/VF la nivel de politică și operațional, precum Direcția Politică și Egalitatea de Gen și ANAS.

Având în vedere că reforma socială RESTART este în prezent în curs de dezvoltare, nu este posibil în această etapă să se evalueze modul în care aceasta poate afecta coordonarea operațională în VFF/VF sau să se facă recomandări relevante în acest sens.

EMD-urile – organe de coordonare la nivel local

Echipa multidisciplinară (EMD) este organismul responsabil de coordonarea operațională a identificării, referirii și asistenței victimelor la nivel regional și local (raioane, orașe, sate). EMD-urile reprezintă un grup de profesioniști din diverse domenii ce colaborează de la primul raport de abuz pentru a asigura cel mai eficient și coordonat răspuns posibil pentru fiecare victimă. Activitatea EMD-urilor este reglementată de HG nr. 228/2014 cu privire la aprobarea Regulamentului de activitate a EMD teritoriale din cadrul sistemului național de referire¹⁸. Conform HG nr. 228/2014, „toți membrii echipei teritoriale multidisciplinare au atribuții în asigurarea accesului beneficiarului Sistemului național de referire, identificat de către membrii echipei multidisciplinare teritoriale, la protecția și asistența necesară, utilizând potențialul echipei multidisciplinare teritoriale.”¹⁹ Reprezentantul departamentului raional de asistență socială și protecție familială este coordonatorul EMD.

La nivel local, membrii EMD-urilor includ:

- a. primar sau viceprimar;

16. Hotărârea Guvernului nr. 1263 din 18.11.2016 „Cu privire la aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Agenției Naționale de Asistență Socială, a structurii și efectivului-limită ale acesteia” (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 405–414, art. 1361).

17. <https://gov.md/en/content/moldovan-government-continues-reform-social-assistance-system>

18. HG nr. 228 din 28.03.2014 privind aprobarea Regulamentului de activitate al echipelor multidisciplinare teritoriale din cadrul Sistemului național de Referire, disponibil în limba română la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=19094&lang=ro

19. *Ibid.*, pct. 15, alin. 1.

- b. asistent social;
- c. polițist;
- d. medic de familie;
- e. reprezentanți ai autorităților publice sau ai societății civile (pedagogi, preoți, mediatori comunitari, rude ale beneficiarilor etc.), ai asociațiilor obștești cu atribuții în domeniu, în funcție de specificul cazului și necesitățile individuale ale beneficiarului sistemului național de referire.

La nivel raional, reprezentanții EMD-urilor includ:

- a. Secția/Direcția asistență socială și protecția familiei
- b. Direcția învățământ;
- c. instituții medico-sanitare raionale;
- d. Secția regională a Centrului pentru combaterea traficului de persoane din cadrul Inspectoratului național de investigații al Inspectoratului General al Poliției;
- e. oficiul stării civile;
- f. agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă;
- g. subdiviziunile teritoriale ale Agenției Servicii Publice, responsabile de evidența populației și de eliberarea actelor de identitate;
- h. asociații obștești, precum și alți actori sociali cu atribuții în domeniu.

Atribuțiile membrilor EMD includ:

- (i) Asigurarea accesului beneficiarului identificat la protecția și asistența necesară, utilizând potențialul EMD teritoriale sau locale sau, după caz, asigurând referirea către servicii sociale specializate sau cu specializare înaltă;
- (ii) Asigurarea accesului beneficiarului care locuiește permanent sau are viză de reședință în altă unitate administrativ-teritorială, la protecția și asistența de urgență, și referirea, după acordarea asistenței necesare, către EMD teritorială de la locul de trai pentru asigurarea asistenței ulterioare;
- (iii) Aplicarea măsurilor necesare pentru asistența și protecția beneficiarilor.²⁰

De asemenea, EMD-urile elaborează planuri anuale de activitate privind activitățile referitoare la prevenirea și combaterea violenței în familie în comunitate, care sunt integrate în strategiile de dezvoltare locală.²¹

Conform unui raport realizat de UNICEF și ONU Femei privind evaluarea funcționalității EMD-urilor în cazurile de violență, principalele servicii oferite de EMD-uri constă în: 1. informare cu privire la măsurile și serviciile de protecție disponibile pentru victimele violenței, 2. referire la examinare medicală, consiliere și formare profesională și 3. sprijin familial primar și secundar, alocații sociale și, în cazuri grave – plasament.²²

Cercetările efectuate de Organizația Internațională pentru Migrație (OIM) cu privire la funcționarea SNR²³ au raportat că există un grad scăzut de implicare și motivație a profesioniștilor din cadrul EMD-urilor și că membrii își percep activitatea în cadrul SNR ca pe o muncă suplimentară. Acest lucru are drept rezultat faptul că eficacitatea unei EMD depinde de unul sau mai mulți membri activi, fără existența unor stimulente externe. Studiul mai arată că profesioniștii de la nivel raional și comunitar simt o lipsă de coordonare între diferitele structuri la nivel național și existența unor mecanisme de cooperare transsectorială paralele sau suprapuse (a se vedea mai sus).

20. Conform pct. 15 din Ghid, EMD își va exercita atribuțiile în conformitate cu prevederile articolului 8, alineatele (8) și (9) din Legea nr. 45/2007 și ale HG nr. 228/2014 privind aprobarea Regulamentului de activitate al EMD teritorial în cadrul Sistemului național de referire.

21. Punctul 16 din Ghidul privind mecanismul de cooperare intersectorială în cazurile de violență în familie, disponibil la: https://moldova.unwomen.org/sites/default/files/2022-08/Instrucțiuni%20mecanism%20intersectorial%20de%20interventie_25.05.%202022.pdf

22. În parteneriat cu ONU Femei, UNICEF Moldova a implementat programul finanțat de Uniunea Europeană (UE), Consolidarea acțiunii de gen în raioanele Cahul și Ungheni (EVA), care promovează egalitatea de gen și abilitarea femeilor și abordează violența domestică care afectează femeile și copiii. În cadrul proiectului EVA, a fost inclusă o evaluare a funcționalității echipelor multidisciplinare în cazurile de violență în familie, pentru a înțelege nevoile și a susține responsabilitățile legale ale acestora.

23. https://moldova.iom.int/sites/g/files/tmzbd1626/files/documents/NRS_function_english.pdf

O altă problemă ridicată este că, adesea, profesioniștii din prima linie nu sunt conștienți de conținutul diferitelor instrucțiuni și ghiduri și nu există mecanisme care să se asigure că aceștia sunt conștienți și pregătiți cu privire la implementarea lor efectivă.

În baza interviurilor cu părțile interesate, în ciuda EMD-urilor care funcționează din 2014 în domeniul VFF/VF, precum și în alte domenii (abuzul asupra copiilor și traficul de ființe umane), există o monitorizare redusă sau inexistentă a eficacității funcționării acestora deoarece nu există un mecanism de raportare pentru a asigura comunicarea de la nivel local/regional la nivel național. Prin urmare, deși, pe hârtie, poate exista o coeziune în ceea ce privește furnizarea de servicii de către EMD-uri, acest lucru poate să nu conducă, în mod necesar, la o coeziune consolidată în rândul profesioniștilor care lucrează în domeniu.

O altă problemă ridicată în cadrul interviurilor realizate în acest studiu, este coexistența mecanismelor de cooperare paralelă în care funcționează EMD-urile,²⁴ care riscă să se suprapună sau să se dubleze atunci când sunt implementate la nivel regional și local. Având în vedere că EMD-urile au un rol central în implementarea mecanismelor, acest lucru duce la participarea simultană a acelorași specialiști la mai multe structuri de coordonare create pentru a rezolva probleme sociale similare.

Autoritățile naționale trebuie să abordeze această suprapunere pentru a evita confuziile care rezultă din existența paralelă a mecanismelor de cooperare intersectorială și să definească mai clar domeniul de aplicare al fiecărui mecanism, fie în corpul instrucțiunilor, fie prin formarea completă a profesioniștilor din prima linie.

Formarea profesioniștilor la nivel operațional

În ceea ce privește coordonarea operațională a formării profesioniștilor din mai multe agenții, nu există o viziune comună cu privire la autoritatea de stat care trebuie să fie responsabilă pentru consolidarea inițială și continuă a capacităților tuturor profesioniștilor care răspund la cazurile de violență față de femei și cazurile de violență în familie pentru a asigura o abordare uniformă și coordonată a răspunsului. Dezvoltarea competențelor necesare ale specialiștilor se asigură numai în cadrul sistemului de pregătire profesională instituit în fiecare minister. Conform interviurilor realizate în cadrul acestei cercetări, pregătirea intersectorială comună a profesioniștilor se realizează cu sprijinul proiectelor partenerilor de dezvoltare, dar aceasta nu se realizează, în mod sistematic. Rezultatele proiectului EVA²⁵ desfășurat de ONU Femei și UNICEF au relevat importanța programelor comune de instruire pentru EMD-uri, membrii raportând că colaborarea dintre membri s-a îmbunătățit datorită formării în cadrul proiectului.²⁶

În plus, și în concordanță cu recomandările făcute în studiul realizat de OIM²⁷, membrii EMD trebuie să fie stimulați prin organizarea de vizite de studiu pentru schimbul de bune practici, precum și prin îmbunătățirea condițiilor lor de muncă (inclusiv în ceea ce privește salarizarea). În plus, trebuie să existe în vigoare un sistem care să asigure că reuniunile EMD au loc la intervale regulate și cu participarea deplină și că responsabilitățile în cadrul EMD-urilor sunt distribuite și delegate, în mod clar. În cele din urmă, ANAS trebuie să dezvolte un mecanism de monitorizare a intervenției EMD în cazurile de violență domestică, astfel încât să poată evalua în mod eficient funcționarea EMD-urilor și să identifice provocările.

Până nu demult, ANAS a fost mandatată cu funcția de consolidare a capacităților profesionale ale personalului din cadrul sistemului de asistență socială. Formarea viitoare a membrilor EMD, precum și formarea asistenților sociali în prevenirea și combaterea violenței, trebuie să fie coordonate de ANAS. O astfel de formare trebuie să aplice o abordare integrată și holistică și să consolideze rolul EMD-urilor în intervenția în cazurile de VFF/VF. ONG-urile care asigură formarea pentru EMD-uri trebuie să transmită programul de formare la Agenția Națională pentru a primi aprobare, în scopul asigurării coerenței și continuității, precum și a unei distribuții uniforme a resurselor și competențelor.

24. Mecanismul de cooperare intersectorială în domeniul identificării, evaluării, referirii, asistenței și monitorizării copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, instituit prin Hotărârea Guvernului nr. 270/2014).

25. Programul „Consolidarea acțiunii de gen în raioanele Cahul și Ungheni” (EVA) <https://euneighbourseast.eu/projects/eu-project-page/?id=845#:~:text=The%20Strengthened%20Gender%20Action%20in,two%20focal%20regions%3A%20Ungheni%20and>

26. ONU Femei Moldova și UNICEF Moldova (2023), Evaluarea funcționalității echipelor multidisciplinare în cazurile de violență domestică în cele 23 de localități din raioanele Cahul și Ungheni <https://www.unicef.org/moldova/en/strengthened-gender-action-cahul-and-ungheni-districts-eva#:~:text=The%20overall%20purpose%20of%20the,violence%20affecting%20women%20and%20children>

27. https://moldova.iom.int/sites/g/files/tmzbd1626/files/documents/NRS_function_english.pdf

Furnizarea de servicii specializate și sprijin pentru victimele VFF/VF

Potrivit articolului 11 din Legea nr. 45/2007 este garantat dreptul victimei de a beneficia de activități de consiliere pentru recuperare fizică, psihologică și socială. În acest sens, articolul 10 a stabilit condițiile și procedurile pentru crearea centrelor de recuperare a victimelor. Potrivit legii, centrul de recuperare a victimelor asigură protecție și cazare victimelor și oferă asistență psihologică, pedagogică, socială și juridică, precum și îngrijire medicală pentru membrii familiei care sunt sau pot deveni potențial victime ale violenței în familie. Centrele trebuie să ofere gratuit: servicii sociale specializate, cazare, protecție și plasament temporar victimelor violenței domestice; precum și asistență juridică, socială, psihologică și medicală de urgență.

În pofida obligației legale a statului de a oferi servicii victimelor VFF/VF, conform unui studiu realizat de ONG-ul Centrul de Drept al Femeilor²⁸, finanțarea alocată de guvern pentru servicii de sprijin specializat victimelor VFF/VF este insuficientă. Cea mai mare parte a asistenței specializate asigurată femeilor și copiilor afectați de violența în familie este oferită de ONG-uri, iar aceste activități se bazează, în mare măsură, pe sprijinul donatorilor pentru dezvoltare. Studiul a arătat că 60% din costurile serviciilor sociale oferite victimelor VF și VFF sunt acoperite de organizațiile societății civile.²⁹ Alocațiile bugetare par, adesea, să fie acordate autorităților locale fără îndrumări specifice, în timp ce multe servicii, cum ar fi adăposturile și liniile de asistență, sunt gestionate de ONG-uri care sunt slab sprijinite de stat, sau chiar deloc, făcând aceste servicii nesustenabile pe termen lung.

O altă problemă ridicată și care prezintă provocări pentru funcționarea eficientă a cooperării intersectoriale este lipsa serviciilor specializate pentru victimele VFF/VF la nivel local (a se vedea mai jos). Această lipsă de servicii specializate împiedică EMD-urile să ofere întreaga gamă de sprijin femeilor și copiilor afectați de VFF/VF, limitându-le rolul la furnizarea de informații victimelor cu privire la serviciile oferite femeilor victime ale violenței în familie. Membrii EMD se limitează, în general, la furnizarea de informații cu privire la drepturile lor.

În pofida celor de mai sus, parteneriatele dintre societatea civilă și autoritățile publice s-au dovedit a fi eficiente de-a lungul timpului în abordarea problemelor privind prevenirea și combaterea violenței în familie și promovarea unor multiple aranjamente de protecție a victimelor violenței. Un exemplu pozitiv de contractare a ONG-urilor în domeniul VFF este Linia telefonică de asistență pentru femei și fete 0 8008 8008.³⁰ Un alt exemplu de parteneriate eficiente cu ONG-urile este formarea unei alianțe între un EMD local și Centrul de Reabilitare pentru Victimele Torturii „Memoria” pentru referirea femeilor victime ale VFF/VF la serviciile specializate ale Memoria.³¹

Funcționarea durabilă a serviciilor specializate este un element de bază al coordonării la nivel operațional. Prin urmare, trebuie să fie o prioritate a autorităților naționale să își asume responsabilitatea pentru finanțarea continuă a unor astfel de servicii, precum și să asigure o acoperire geografică uniformă.

7. Concluzii și recomandări

7.1 NIVEL POLITIC

Concluzii

Un prim criteriu important pentru coordonarea eficientă a politicii în VFF/VF este înființarea unui organism dedicat pentru îndeplinirea sarcinii. Poziția unui coordonator național în centrul mecanismului global de coordonare este crucială pentru asigurarea unei abordări cuprinzătoare și a implicării tuturor actorilor relevanți în conceperea și implementarea politicilor naționale, așa cum prevede art.7 din Convenția de la Istanbul. Un coordonator național se poate asigura că toate organismele relevante sunt informate și incluse în procesul de coordonare a politicilor, poate promova dezvoltarea politicilor și măsurilor în domeniu și se poate asigura că politicile sunt implementate în mod eficient și în conformitate cu prioritățile și obiectivele strategice. Raportul explicativ la Convenția de la Istanbul (para.70) prevede clar că numai entitățile sau instituțiile guvernamentale înființate oficial din cadrul guvernului, dotate cu resurse umane și financiare suficiente, ar trebui să fie mandatate cu cele patru funcții de coordonare conform art. 10 din Convenție - coordonarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor și măsurilor de prevenire și combatere a tuturor formelor de VFF/VF.

În cadrul acestui studiu de cercetare, ca urmare a adoptării Programului național de prevenire și combatere a VFF/VF 2023-2027 și modificărilor legislative la Legea 45/2007, cadrul instituțional pentru coordonarea și implementarea politicilor privind VFF/VF în Republica Moldova a suferit schimbări semnificative. Printre aceste modificări se numără înființarea Agenției Naționale pentru Prevenirea și Combaterea VFF/VF, aflată în subordinea guvernului, căreia i se atribuie rolul de coordonare și implementare a politicii de prevenire și combatere a VFF/VF la nivel național, în conformitate cu art. 10 din Convenția de la Istanbul. O serie de responsabilități care erau anterior sub mandatul MMPS au fost acum transferate noii agenții, inclusiv coordonarea colectării datelor, sprijinirea implementării interinstituționale a programelor în domeniul VFF/VF, coordonarea instruirii și consolidarea capacităților profesioniștilor și monitorizarea și evaluarea politicilor. Rolul MMPS a fost limitat la planificarea politicilor în VFF/VF și la dezvoltarea de servicii și programe specializate de sprijinire a victimelor pentru făptuitori. O altă evoluție semnificativă este înlocuirea CCI cu CCN, care va funcționa ca un organism consultativ al Agenției Naționale.

Înainte de aceste evoluții, au fost identificate mai multe provocări în cadrul instituțional existent pentru cooperarea multi-agenție în domeniul VFF/VF. Acestea au inclus:

- ▶ Lipsa resurselor financiare și umane suficiente și durabile pentru ca MMPS și CCI să își îndeplinească în mod eficient responsabilitățile pentru coordonarea și implementarea politicii în VFF/VF, inclusiv lipsa resurselor separate pentru finanțarea activităților care să faciliteze cooperarea.
- ▶ Mai multe straturi de coordonare care duc la fragmentare în planificarea și implementarea politicilor în VFF/VF.
- ▶ Fragmentarea și lacunele în colectarea datelor cu privire la toate formele de VFF/VF care au împiedicat monitorizarea progresului în implementarea politicii în zonă.
- ▶ Absența evaluării științifice a impactului și eficacității politicilor și măsurilor în VFF/VF.

- ▶ Provocări legate de participarea ONG-urilor și a organizațiilor de femei la mecanismul de coordonare, precum și lipsa accesului la finanțare suficientă, flexibilă și durabilă pentru a răspunde cererii de servicii specializate pentru victimele VFF/VF.

Odată cu modificările recente aduse Legii 45/2007 și înființarea Agenției Naționale care va fi responsabilă de coordonarea și implementarea politicii privind VFF/VF, prezentul studiu a identificat câteva riscuri potențiale care ar trebui luate în considerare în continuare. În primul rând, înființarea Agenției Naționale în subordinea guvernului ridică întrebarea dacă poate acționa independent de mandatele politice și are autoritatea de a cere socoteală tuturor autorităților relevante ale statului și de a interveni acolo unde este necesar. Conform articolului 10 din Convenția de la Istanbul, organismelor naționale de coordonare ar trebui să li se acorde un anumit nivel de putere executivă pentru a le permite să își exercite funcția de coordonare în sectoarele relevante ale guvernului. Mai mult, înființarea Agenției Naționale și a CCN în afara MMPS, care a deținut până recent rolul de coordonare, poate risca pierderea expertizei existente care a fost consolidată în MMPS. În plus, nu este clar modul în care Agenția Națională poate sprijini implementarea politicii la nivel local, fără structurile teritoriale necesare la nivel regional și local. În cele din urmă, înființarea noii agenții adaugă un nivel suplimentar de coordonare în VFF/VF care riscă o fragmentare suplimentară, mai degrabă decât consolidarea cadrului instituțional, care ar putea submina coerența dintre planificarea și implementarea politicilor.

În cele din urmă, cercetarea a confirmat rolul și contribuția importantă a donatorilor internaționali și a partenerilor de dezvoltare la dezvoltarea politicii în domeniul VFF/VF, precum și în dovedirea finanțării pentru implementarea politicilor și măsurilor, comandarea cercetării și colaborarea cu ONG-uri și organizații de femei active în teritoriu. Cu toate acestea, există îngrijorare că există decalaje între prioritățile guvernamentale și sprijinul donatorilor și că există o lipsă de coordonare între partenerii de dezvoltare care duce la suprapunerea și fragmentarea programelor și activităților finanțate.

Recomandări

- ▶ Având în vedere noile evoluții legislative, ar fi important să se asigure că există coerență între planificarea politicilor și implementarea politicilor prin crearea unor căi clare de cooperare și comunicare între Agenția Națională și MMPS pentru a consolida progresele realizate și pentru a promova implementarea politicilor. Aceasta ar trebui să includă o împărțire clară a rolurilor și responsabilităților în VFF/VF, stabilirea unor canale de comunicare regulate și structurate și transferul de cunoștințe și expertiză către Agenția Națională. În plus, ar fi important, prin urmare, să se asigure că continuitatea și sustenabilitatea în coordonarea politicilor și măsurilor sunt garantate în cadrul Agenției Naționale și că expertiza tehnică existentă nu se pierde.
- ▶ Odată cu crearea Agenției Naționale și rolul său central de coordonare în VFF/VF, este esențial să fie asigurate resurse adecvate pentru ca aceasta să își îndeplinească în mod eficient mandatul. Aceasta presupune, de asemenea, asigurarea resurselor umane cu expertiza și experiența relevantă. Abilitățile, expertiza și practicile promițătoare de abordare a violenței față de femei și a violenței în familie trebuie păstrate în cadrul Agenției Naționale, indiferent de schimbarea personalului sau de schimbările guvernamentale. Liniile bugetare pentru domeniile de politică aflate în competența organismului de coordonare ar trebui să fie clar delimitate și identificabile.
- ▶ Pe lângă resursele dedicate pentru funcționarea Agenției Naționale, este de asemenea important să se aloce resurse separate pentru finanțarea activităților pentru a facilita cooperarea între toate autoritățile naționale, regionale și locale relevante, precum și actorii relevanți ai societății civile. La fel de important este ca alte ministere cu competențe în domeniul VFF/VF să aibă suficiente resurse și expertiză disponibile, deoarece acestea sunt, de asemenea, parte integrantă a procesului de coordonare. Și ei au nevoie de un mandat clar și de resursele necesare pentru a-l îndeplini, iar Agenția Națională ar trebui să aibă autoritatea de a le cere socoteală.
- ▶ Agenția Națională ar trebui să dispună de resurse suficiente pentru stabilirea și gestionarea unui sistem coordonat de colectare și analiză a datelor administrative și a statisticilor oficiale în domeniu, în conformitate cu noile modificări aduse Legii nr. 45/2007 adoptate la 31 iulie. 2023. Pentru a sprijini această activitate, indicatorii calitativi și cantitativi ar trebui să însoțească măsurile de politică pentru a măsura progresul pe baza unor criterii specifice, predeterminate.
- ▶ Având în vedere lecțiile învățate din funcționarea PCI, este esențial ca CCN să se asigure suficiente resurse pentru a se putea întâlni în mod regulat și pentru a asigura o participare largă a tuturor părților interesate relevante, inclusiv a tuturor sectoarelor guvernamentale și a organizațiilor societății civile. În

implementarea politicii. Mai mult, rolul CCN nu ar trebui să se limiteze la implementarea politicii, ci ar trebui să servească și ca un incubator de cunoștințe cu capacitatea de a face recomandări direct MMPS pentru a se asigura că politicile și măsurile naționale răspund în mod adecvat nevoilor actuale în ceea ce privește VFF/VF.

- ▶ Mecanismele de coordonare ar trebui să asigure că procesele de participare sunt raționalizate pentru a preveni încărcarea suplimentară a organizațiilor deja saturate și ar trebui puse la dispoziție resurse financiare pentru a le compensa pentru călătoriile și/sau alte cheltuieli suportate pentru a le facilita participarea la mecanismele de coordonare.
- ▶ ONG-urile, în special cele care furnizează servicii esențiale femeilor și copiilor, trebuie să aibă acces la finanțare flexibilă, durabilă și suficientă pentru a satisface cererea, iar cerințele de raportare nu ar trebui să creeze o povară administrativă nejustificată.
- ▶ Sarcinile de evaluare ale Agenției Naționale trebuie să se bazeze pe o evaluare independentă și științifică, bazată pe colectarea datelor solide ale măsurilor relevante. În conformitate cu recomandările GREVIO, ar trebui să fie atribuit unei entități independente sau autonome. Criteriile de selecție ar trebui să se bazeze pe cunoștințele profunde, expertiza și experiența ofertantului în acest domeniu, iar administrația care emite mandatul nu influențează selecția și prezentarea constatărilor.
- ▶ Agenția Națională, în cooperare cu MMPS, ar trebui să stabilească protocoale și proceduri pentru a facilita participarea semnificativă a ONG-urilor la formularea și implementarea politicilor, prin eficientizarea proceselor de participare, inclusiv prin punerea la dispoziție a resurselor financiare pentru a le compensa călătoriile și/sau alte cheltuieli suportate pentru a permite participarea și contribuția. În plus, cerințele de raportare către autoritățile naționale nu ar trebui să creeze o povară administrativă nejustificată care să le împiedice să aibă acces egal la procesul decizional.
- ▶ MMPS, în conformitate cu responsabilitatea lor de a dezvolta servicii specializate în VFF/VF ar trebui să se asigure că ONG-urile, în special cele care oferă servicii esențiale femeilor și copiilor, au acces la finanțare flexibilă, durabilă și suficientă pentru a satisface cererea.
- ▶ Ar trebui stabilit un mecanism care să asigure că prioritățile de finanțare conduse de donatori sunt armonizate cu prioritățile autorităților de stat și să asigure o abordare coerentă a implementării programelor și activităților finanțate.

7.2 NIVEL OPERAȚIONAL

Cadrul instituțional în coordonarea operațională se confruntă și cu schimbări semnificative în Republica Moldova. Moldova se află în proces de reformare a sistemului de asistență socială, ceea ce va reduce rolul ANAS – agenția responsabilă cu asigurarea coordonării tuturor părților interesate relevante la nivel operațional – la managementul serviciilor sociale specializate. În plus, vor fi create noi agenții teritoriale de asistență socială, precum și o nouă direcție la MMPS care va gestiona aceste agenții. Având în vedere că aceste reforme sociale sunt în prezent în curs de dezvoltare, nu este posibil să se evalueze modul în care aceasta poate afecta coordonarea operațională în VFF/VF.

EMD este organismul responsabil pentru coordonarea operațională și la nivel local și raional și este format dintr-un grup de profesioniști din diverse discipline care lucrează în colaborare pentru a răspunde eficient cazurilor de VFF/VF. EMD-urile funcționează din 2014 cu privire la VFF/VF, precum și în alte domenii (abuzul asupra copiilor și traficul de ființe umane), dar există puțină sau deloc monitorizarea eficienței funcționării lor, deoarece nu există un mecanism de raportare care să asigure comunicarea de la de la nivel local/regional la nivel național. Prin urmare, deși poate exista o coeziune a furnizării de servicii de către EMD pe hârtie, aceasta poate să nu conducă neapărat la o coeziune consolidată în rândul profesioniștilor care lucrează în domeniu. O altă problemă identificată în cadrul acestui studiu este coexistența mecanismelor de cooperare paralelă în cadrul cărora funcționează EMD-urile, care riscă să se suprapună sau să se dubleze atunci când sunt implementate la nivel regional și local.

În ceea ce privește formarea, cu ajutorul organizațiilor neguvernamentale, Guvernul a conceput programe de formare inițială și continuă pentru profesioniștii care se ocupă de prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Cu toate acestea, aceste cursuri de formare nu au fost instituționalizate și livrarea lor depinde de finanțarea oferită de partenerii de dezvoltare și de ONG-uri.

În sfârșit, funcționarea durabilă a serviciilor specializate este un element esențial al coordonării la nivel operațional. Cercetările au arătat că fondurile alocate de guvern pentru serviciile specializate de asistență victimelor

VFF/VF sunt insuficiente. Cea mai mare parte a asistenței specializate femeilor și copiilor afectați de violență domestică este oferită de ONG-uri, iar aceste activități se bazează în mare măsură pe sprijinul donatorilor de dezvoltare. În plus, lipsa serviciilor specializate pentru victimele VFF/VF la nivel local împiedică EMD-urile să ofere întreaga gamă de sprijin femeilor și copiilor afectați de VFF/VF.

Recomandări

- ▶ Agenției Naționale ar trebui să i se aloce resursele umane și financiare necesare pentru a-și îndeplini pe deplin mandatul de consolidare a capacităților profesionale ale personalului din sistemul de asistență socială, inclusiv formarea sistematică a membrilor EMD. O astfel de formare ar trebui să aplice o abordare integrată și holistică și să consolideze rolul MDT-urilor în intervenția în cazurile de VFF/VF. ONG-urile care furnizează instruire pentru MDT ar trebui să transmită programul de formare la Agenția Națională pentru a primi aprobare, pentru a asigura coerența și continuitatea, precum și o distribuție uniformă a resurselor și competențelor.
- ▶ Ar trebui înființat un mecanism sistematizat de monitorizare a funcționării EMD-urilor pentru a asigura comunicarea de la nivel local/regional la nivel național pentru a identifica lacunele în furnizarea de servicii, nevoile de formare ale membrilor EMD-urilor și pentru a consolida coeziunea dintre profesioniștii care activează în câmp.
- ▶ Agenția Națională, în cadrul acestei competențe de a oferi suport metodologic EMD-urilor, ar trebui să abordeze această suprapunere pentru a evita confuziile rezultate din existența paralelă a mecanismelor de cooperare transsectorială și să definească mai clar domeniul de aplicare al fiecărui mecanism, fie în cadrul instrucțiunilor sau prin a profesioniștilor din prima linie. Acesta ar trebui să fie în strânsă cooperare cu MMPS, având în vedere că coordonatorii EMD-urilor sunt subordonați direct MMPS.
- ▶ Finanțarea continuă și durabilă a serviciilor specializate pentru victimele VFF/VF și serviciile programelor pentru agresori ar trebui să fie o prioritate a MMPS, precum și asigurarea unei acoperiri geografice uniforme a acestor servicii. Alocațiile bugetare către autoritățile locale ar trebui să fie însoțite de instrucțiuni clare și standardizate pentru sprijinirea serviciilor de primă linie furnizate de organizațiile de femei și ONG-uri.

8. Practici promițătoare implementate în Republica Moldova

SISTEMUL NAȚIONAL DE REFERIRE (SNR)

Sistemul Național de Referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane (SNR), creat inițial în 2006, în cadrul proiectului comun al MMPS și OIM, a fost aprobat oficial în 2008.³² Victimele violenței în familie, care erau considerate potențiale victime ale traficului, au fost recunoscute drept beneficiari ai SNR și au obținut acces la asistența necesară în cadrul acestui model de coordonare.

SNR a devenit un prim sistem/model la nivel național de coordonare multi-agenții și intersectorială a cooperării la nivel de politică și la nivel operațional, înființat în Moldova, care vizează îndeplinirea drepturilor victimelor traficului de persoane și ale potențialelor victime ale traficului, inclusiv victimele violenței în familie³³. Acesta a acoperit domeniul de cooperare a autorităților publice naționale, a organizațiilor societății civile și a partenerilor de dezvoltare în elaborarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor. În plus, acesta prevede crearea de echipe multidisciplinare din reprezentanți ai poliției, asistenți sociali, profesori, agenții teritoriale de ocupare a forței de muncă, profesioniști din domeniul sănătății etc. în sate și raioane pentru a coordona asistența directă a victimelor la nivel local.

Strategia SNR a avut în vedere și dezvoltarea unei rețele de servicii la nivel local pentru victimele și potențialele victime ale TFU, dotarea acestei rețele cu echipamente și materiale, precum și îmbunătățirea calității serviciilor în parteneriat cu donatorii internaționali și societatea civilă.

Chiar și în etapa de implementare a Strategiei SNR – în 2012, acest model de cooperare intersectorială creat în Moldova în implementarea drepturilor victimelor traficului de persoane a fost recunoscut de experții americani drept o bună practică și model pentru alte țări din regiune.³⁴

Sistemul Național de Referire unic din Republica Moldova și echipele multidisciplinare au un mare potențial de a promova siguranța victimei și răspunderea infractorului. Sistemul Național de Referire funcționează ca un sistem de răspuns care a coordonat referirile și serviciile pentru victime. După o întâlnire inițială cu un asistent social, Sistemul Național de Referire alocă victimei o echipă multidisciplinară, în funcție de nevoile specifice ale acesteia.

MECANISMUL NAȚIONAL DE REFERIRE PENTRU PROTECȚIA ȘI ASISTENȚA VICTIMELOR INFRAȚIUNILOR

În martie 2022, Guvernul a aprobat *Programul de creare și dezvoltare a MNRV pe anii 2022–2026* (Hotărârea Guvernului nr. 182/2022).³⁵ Acest program prevede adaptarea SNR (model de coordonare a cooperării care vizează realizarea în practică a drepturilor victimelor traficului de persoane) la nevoile tuturor victimelor

32. Hotărârea Parlamentului Moldovei nr. 257-XVI din 5 decembrie 2008, „Privind aprobarea Strategiei Sistemului Național de Referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane (2009–2016) și a Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei Sistemului Național de Referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane (2009–2011)” (Monitorul Oficial, 2009, nr. 27–29, art. 66).

35. Hotărârea Guvernului nr. 182/2022 privind aprobarea Programului de creare și dezvoltare a Mecanismului Național de Referire pentru protecția și asistența victimelor infracțiunilor//O.G. nr. 129–133, art. 327.

infracțiunilor. Acest nou model MNRV trebuie să asigure coordonarea eficientă a tuturor structurilor implicate în protecția și asistența victimelor infracțiunilor printr-un cadru special de cooperare prin care instituțiile statului își coordonează eforturile în cadrul unui parteneriat strategic cu organizațiile neguvernamentale și internaționale care activează în acest domeniu.³⁶

Programul MNRV are ca scop realizarea în practică a drepturilor victimelor infracțiunilor prin:

- 1) crearea unui model eficient de coordonare a cooperării multi-agenții și intersectoriale pentru asistența victimelor infracțiunilor inclusiv trafic de ființe umane, violență în familie, tortură și alte infracțiuni enumerate de Legea cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor nr. 137/2016.
- 2) asigurarea unei abordări integrate a politicilor și serviciilor pentru victimele infracțiunilor, inclusiv integrarea MNRV în sistemul național de protecție socială și crearea de servicii integrate.

Modelul MNRV de coordonare a cooperării multi-agenții și intersectoriale pentru asistența victimelor infracțiunilor este descris clar în Programul pentru crearea și dezvoltarea MNRV (Capitolul IV). Acesta include cadrul instituțional și organismele de coordonare, baza normativă, activități de consolidare a capacităților, comunicare și management al informației și bugetare. În plus, modelul MNRV conține descrierea procedurilor cheie în cadrul MNRV, care fac obiectul cooperării multi-agenții și intersectoriale. MMPS este responsabil de coordonarea cooperării la nivel de poliție, iar ANAS este responsabilă de coordonarea operativă a interacțiunii dintre organele statale și nestatale din cadrul MNRV. Mecanismul de coordonare include Echipele Multidisciplinare (coordonare rațională/comunitară) și unități operaționale de bază la nivel local, asigurând cooperarea intersectorială pentru asistența și protecția victimelor infracțiunilor.

STANDARDIZAREA COOPERĂRII INTERSECTORIALE

La 21 iunie 2022, MMPS, Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Interne, reprezentanții Ministerului Sănătății și Consiliul Național au semnat Ordinul privind aprobarea *Ghidului privind mecanismul de cooperare intersectorială în cazurile de violență în familie*.

Mecanismul de cooperare intersectorială privind intervenția în cazurile de violență în familie stabilește procesul de interacțiune între reprezentanții autorităților publice competente în ceea ce privește abordarea violenței în familie. Scopul Ghidului este de a eficientiza cooperarea dintre autoritățile relevante pentru a asigura protecția, siguranța și respectarea drepturilor victimelor violenței în familie, precum și pentru a îmbunătăți monitorizarea agresorilor, inclusiv reducerea comportamentului abuziv al acestora.

Obiectivele specifice ale mecanismului de cooperare intersectorială pentru asistența și protecția victimelor violenței în familie sunt:

- 1) asigurarea înțelegerii comune a scopului, obiectivelor și principiilor asistenței și protecției victimelor violenței în familie;
- 2) asigurarea cooperării între instituțiile cu atribuțiile prevăzute în prezenta Instrucțiune pentru protecția și asistența efectivă a victimelor violenței în familie;
- 3) determinarea rolului și responsabilității tuturor actorilor implicați în platforma comună de cooperare;
- 4) comunicare clară și transparentă între instituții;
- 5) îmbunătățirea mecanismului de raportare a cazurilor de violență în familie din cadrul instituțiilor publice, structurilor teritoriale suport, furnizorilor de servicii sociale și/sau medicale și referirea victimelor violenței în familie către servicii sau organizații specializate, iar în cazurile de violență față de copii – informarea autorității locale.
- 6) principiul nediscriminării – victimele violenței în familie vor fi tratate fără discriminare pe criterii de sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, etnie, avere, naștere, stare civilă, statut educațional și socio-economic, dizabilitate sau orice alt criteriu;
- 7) principiul confidențialității – confidențialitatea va fi respectată în toate etapele cooperării intersectoriale, cu excepțiile prevăzute în prezenta Instrucțiune;
- 8) principiul responsabilizării agresorilor familiali – agresorul răspunde conform legii pentru actele de violență săvârșite în familie;

³⁶ Raport de stat către GREVIO, p. 34.

- 9) principiul cooperării și interoperabilității – organismele împuternicite cu competențe în domeniu, vor interveni cu promptitudine, în domeniul de competență, la fiecare sesizare cu privire la acte de violență în familie și vor coopera în vederea stabilirii tuturor împrejurărilor cauzei, asigurând protecția victimei și tragerea la răspundere a agresorului.

La nivelul operațional al cooperării intersectoriale, instituțiile responsabile pentru protecția și asistența victimelor violenței în familie sunt:

- ▶ Poliția;
- ▶ Structurile teritoriale de asistență socială;
- ▶ Instituțiile medico-sanitare publice de toate tipurile și nivelurile, inclusiv centrele comunitare de sănătate mintală;
- ▶ Instanțele de judecată;
- ▶ Birourile teritoriale de asistență juridică garantată de stat;
- ▶ Structuri teritoriale de ocupare a forței de muncă;
- ▶ Birourile de probațiune;
- ▶ Alte servicii/autorități/organizații (pentru a asigura plasamentul sau reintegrarea socială a victimei și consilierea agresorului).

Astfel, mecanismul de cooperare intersectorială reprezintă ansamblul măsurilor coordonate luate pentru identificarea și documentarea cazurilor de violență domestică, înregistrarea cazurilor și evaluarea riscurilor de recidivă, raportarea cazurilor de violență în familie, referirea victimelor către serviciile relevante precum și supravegherea aplicării măsurilor de protecție, inclusiv monitorizarea electronică a autorilor violenței în familie.³⁷

Al doilea exemplu pozitiv de standardizare a coordonării operaționale în domeniul combaterii VF include înființarea *Mecanismului de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor, în vederea prevenirii riscului de letalitate*. Elementul cheie al acestui mecanism este Comisia de monitorizare și analiză a cazurilor de violență în familie soldate cu deces sau cu vătămare gravă a integrității corporale a victimelor, creată sub egida Ministerului Afacerilor Interne, care trebuie să joace rolul de secretariat permanent al Comisiei. Această Comisie reprezintă organismul de coordonare care trebuie să analizeze cazurile de feminicid și să elaboreze recomandări pentru eliminarea acestora. Scopul Comisiei este de a reduce violența repetată și revictimizarea, de a oferi servicii de calitate, inclusiv programe pentru făptuitori, precum și de a efectua revizuri și analize ale cazurilor.

CENTRUL DE JUSTIȚIE FAMILIALĂ (CJF)

În februarie 2020, a fost lansat proiectul-pilot de creare a Centrului de Justiție Familială din Moldova (CJF)³⁸ ca model de abordare integrată și cooperare intersectorială a specialiștilor din poliție, justiție, sănătate, organisme de protecție socială etc., toți sub același acoperiș, pentru a asigura referirea de urgență a victimelor violenței în familie și violenței sexuale către serviciile de urgență și specializate. Proiectul este implementat de Fundația Te Doy, prin intermediul unui consorțiu de organizații neguvernamentale, finanțat de Departamentul de Stat al SUA, Divizia de Justiție Penală și Aplicarea Legii (BICDAL). În octombrie 2020, a fost semnat Memorandumul de Cooperare între Fundația Te Doy și Ministerul Afacerilor Interne (MAI), prin care MAI este autoritatea responsabilă de organizarea și crearea CJF.

Modelul de regulament privind activitatea Centrului de Justiție Familială al poliției și Standardele Minime de Calitate au fost aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 173/2023.

CJF Moldova va oferi persoanelor care au supraviețuit tuturor formelor de violență o gamă completă de servicii într-un spațiu sigur. Toate serviciile, care includ acordarea de asistență medicală de urgență, precum și consiliere psihologică și juridică, vor fi furnizate în aceeași clădire, iar specialiștii vor fi prezenți pentru a oferi asistență completă victimelor violenței în familie și violenței sexuale 24/7.

37. Punctul 18 din Ghidul privind mecanismul de cooperare intersectorială în cazurile de violență în familie, disponibil la: https://moldova.unwomen.org/sites/default/files/2022-08/Instruciuni%20mecanism%20intersectorial%20de%20interventie_25.05.%202022.pdf

38. <https://moldova.iom.int/news/moldovas-first-family-justice-center-open-soon>

FORMARE PENTRU CADRELE MEDICALE „VIOLENȚA ÎN FAMILIE ȘI DE GEN”

Pentru medicii moldoveni a fost elaborat un manual de formare privind violența în familie și de gen. Acest lucru a fost posibil datorită sprijinului Centrului de Drept al Femeilor, oferit în cadrul proiectului „Consolidarea eficienței și a accesului la justiție în Moldova”, implementat de PNUD Moldova cu sprijinul financiar al Suediei.³⁹

Manualul de formare este destinat studenților la medicină, rezidenților, clinicienilor și cadrelor didactice de la Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”. Manualul conține informații teoretice pentru a ajuta medicii și viitorii medici să înțeleagă mai bine problemele violenței în familie și de gen, pentru a eficientiza intervenția profesională a acestora și pentru a asigura faptul că drepturile victimelor sunt respectate. Totodată, acesta include recomandări pentru documentarea actului medical și a vătămarilor corporale, cu privire la modul de evaluare a riscurilor și alte materiale utile pentru dezvoltarea competențelor practice ale medicilor. Cursul „Violența în familie și de gen”, înființat în 2018, a primit, recent, o medalie de argint la Expoziția Europeană de Creativitate și Inovație 2022.

---

39. <https://www.undp.org/moldova/press-releases/training-manual-doctors-domestic-and-gender-based-violence-developed-support-undp-and-sweden>

9. Practici promițătoare implementate în alte state membre ale CoE

REȚEAUA CENTRELOR DE PROTECȚIE ÎMPOTRIVA VIOLENȚEI – AUSTRIA

Austria a înființat Centre de Intervenție în Violența în Familie în toate cele nouă provincii, pentru a oferi sprijin proactiv și cuprinzător.⁴⁰ Aceste centre sunt conduse de ONG-uri și sunt finanțate integral de stat. Ele oferă servicii multisectoriale, coordonându-se cu sistemul de justiție penală, poliție, instanțele civile, sistemul de sănătate, serviciile sociale, serviciile pentru femei, protecția copilului, probațiune și OSC-uri care lucrează cu populații specifice, cum ar fi migranții. Centrele de Intervenție adoptă o abordare proactivă, contactând prin telefon victimele, care ar putea să nu solicite asistență singure din cauza fricii sau a depresiei. Victimele pot accepta sau respinge, în mod liber, ofertele de asistență. Una dintre sarcinile de bază ale Centrelor de intervenție este de a efectua o evaluare a riscurilor pentru a planifica măsurile de siguranță necesare în cooperare cu victima, inclusiv dacă, pe lângă emiterea unui ordin de protecție, este necesară o mutare temporară la un adăpost. Centrele de intervenție oferă victimelor acces la asistență juridică și le însoțesc în instanță pentru procedurile judiciare. Deoarece evadarea din situațiile de violență nu este, aproape niciodată, un proces de scurtă durată, Centrele de Intervenție asigură consiliere pe termen mediu și lung. Centrele contactează victimele la trei luni după orice intervenție privind violența în familie. Contactul permanent facilitează apelarea de către victime a Centrului de Intervenție, în caz de urgență, și transmite un semnal important făptuitorilor că situația familiei este monitorizată. Centrele de intervenție sunt, de asemenea, și un punct de contact pentru ajutor financiar și asigurarea de locuințe. Acestea pot obține rapid asistență socială pentru victimele dependente financiar de făptuitori, fără proceduri administrative îndelungate. De asemenea, sunt disponibile locuințe sociale, inclusiv pentru imigranți. Centrele de intervenție oferă, de asemenea, cursuri anti-vioență pentru agresori, care implică sesiuni de grup săptămânale ce durează 32 de săptămâni. Majoritatea participanților nu participă, în mod voluntar, ci mai degrabă, în conformitate cu o hotărâre judecătorească.

OBSERVATORUL NAȚIONAL PRIVIND VIOLENȚA FAȚĂ DE FEMEI – SPANIA

Spania a stabilit un cadru organizațional cuprinzător pentru combaterea violenței față de femei.⁴¹ Articolele 29 și 30 din Legea organică 1/2004 privind măsurile integrate de protecție împotriva violenței de gen prevăd înființarea a două organisme la nivel național: Delegația Guvernului pentru Violența față de femei (prescurtată în continuare Delegația Guvernului, mai jos) și Observatorul de Stat privind violența față de femei. Aceste organisme sunt însărcinate cu îndeplinirea tuturor funcțiilor care decurg din articolul 10 din Convenția de la Istanbul. Ambele organe înființate în temeiul legislației menționate mai sus funcționează la un nivel administrativ înalt, sub egida Ministerului Muncii, Migrației și Securității Sociale. Președintele ambelor organisme este Secretarul de Stat pentru Servicii Sociale și Egalitate. Observatorul de Stat are sarcina de a oferi consultanță de specialitate Delegației.

40. https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/2019/05/Bosnia%20and%20Herzegovina%20domestic%20violence/Good%20practices_ENG_final_compressed.pdf

41. <https://rm.coe.int/article-10-eng/16809eefb2> și https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/2019/05/Bosnia%20and%20Herzegovina%20domestic%20violence/Good%20practices_ENG_final_compressed.pdf

Delegația Guvernului este însărcinată cu elaborarea politicilor și cu coordonarea organismelor relevante pentru a asigura implementarea eficientă a politicilor. Aceasta primește un buget anual de aproximativ 26 de milioane de euro și menține aproximativ 30 de membri de personal. Ea este responsabilă de elaborarea politicilor guvernamentale privind violența față de femei și de coordonarea și promovarea tuturor acțiunilor întreprinse în acest domeniu. De asemenea, aceasta este responsabilă pentru generarea de statistici specializate, armonizate în toate ministerele implicate, cu sprijinul Institutului Național de Statistică.

Observatorul de Stat privind Violența față de Femei ale cărui funcții și rol în cadrul mecanismului de coordonare au fost elaborate în continuare prin decretul regal (253/2006) este un organ colegial și are doi vicepreședinți rotativi: unul reprezentând unul dintre cele 17 guverne și comunități autonome din Spania; celălalt, un reprezentant al unui ONG. Observatorul de Stat se întrunește o dată sau de două ori pe an, incluzând toate ministerele, guvernele regionale, reprezentanți ai OSC și experți științifici. Membrii Observatorului de Stat formează grupuri de lucru pentru a aborda preocupări specifice, a întocmi rapoarte cu privire la evoluții și a evalua măsurile și politicile implementate. Acesta emite, de asemenea, rapoarte anuale.

COOPERAREA INTER-AGENȚII – ALBANIA

În Albania, mecanismele coordonate de referire (CRM), o piesă centrală a răspunsului coordonat de mai multe agenții a țării la violența față de femei, sunt acum stabilite în toate cele 61 de municipalități și sunt mandatate să identifice și să ofere sprijin în ceea ce privește alte forme de violență față de femei, dincolo de violența în familie. Aceștia funcționează la nivel municipal și reunesc o gamă largă de reprezentanți ai autorităților relevante și ai societății civile care compun o echipă de profesioniști comunitari care au responsabilitatea instituțională de a răspunde și de a aborda diferitele nevoi ale supraviețuitorilor violenței în familie.

CRM este compus din trei structuri interconectate:

1. Comitete de coordonare (CS) reprezentând instituțiile relevante la nivel local conduse de primarul LGU,
2. Echipe tehnice multidisciplinare (MTT), ai căror membri sunt numiți de CS și sunt reprezentanți tehnici ai instituțiilor membre ale CS și
3. Coordonator local pentru violența în familie (LCDV) care conduce și coordonează activitatea și serviciile MTT pentru a sesiza și a răspunde la cazurile de violență în familie la nivel local.

CRM funcționează pe baza unei abordări multisectoriale coordonate și este compus dintr-o rețea de instituții locale, precum primăriile, poliția, instanțele de judecată, parchetele, serviciul de executori judecătorești, experții criminaliști, serviciile de sănătate, educație și ocuparea forței de muncă, serviciul social de stat, serviciile de asistență socială, organizațiile societății civile care prestează servicii de sprijin specializate etc. Fiecare dintre instituțiile/organizațiile implicate în structura CRM, numește un expert în Echipa Tehnică Interdisciplinară responsabilă cu gestionarea directă a cazurilor de violență în familie și violența față de femei. Unitățile locale de autoguvernare (municipalități) se ocupă de înființarea CRM-ului lor și de numirea Coordonatorului Local, care este un post cu normă întreagă. Un nou DCoM care reglementează funcționarea CRM-urilor a fost adoptat în iunie 2021, care conține referiri mai extinse la Convenția de la Istanbul și abordează toate formele de violență față de femei.

Important este că înființarea CRM-urilor a contribuit la dezvoltarea unui sistem național de colectare a datelor online pentru violența împotriva femeilor și cazurile de violență față de femei. Informațiile despre cazurile raportate și gestionarea acestora în cadrul CRM sunt păstrate într-un sistem electronic, care este acum operațional în toate cele 61 de municipalități din țară și actualizat periodic de către LC.

10. Lista referințelor

Grupul de experți pentru acțiunea împotriva violenței față de femei și a violenței în familie. (2022), *Raportul Republicii Moldova privind implementarea Convenției Consiliului Europei privind combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie*, Consiliul Europei, disponibil la: <https://rm.coe.int/state-report-on-moldova-grevio-inf-2022-23/1680a86207>

Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare. (2020), *Acțiune locală pentru a pune capăt violenței de gen în Moldova. Rezumat*, Guvernul Republicii Coreea, disponibil la: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/undp-md_Local_Action_to_End_Gender-based_Violence_in_Moldova.pdf

Centrul pentru Dreptul Femeilor, ONU Femei Moldova și Organizația Mondială a Sănătății. (2016), *Raport privind costul violenței în familie și al violenței față de femei în Moldova*, ONU Women, disponibil la: <https://moldova.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20Moldova/Attachments/Publications/2016/Report%20Costing%20of%20Violence%20-%20EN.pdf>

Coaliția națională „Viață fără violență”. (2023), *Implementarea Convenției de la Istanbul în Moldova. Raport umbră al ONG-urilor de femei*, Republica Moldova

Lutenco A. și Fomina T. (2017), *Funcționarea Sistemului Național de Referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane (SNR) în Republica Moldova. Lecții învățate și perspective*, Organizația Internațională pentru Migrație, disponibil la: https://moldova.iom.int/sites/g/files/tmzbd11626/files/documents/NRS_function_english.pdf

Andrasek V. și Vilcu N. (2020), *Avansarea spre ratificarea și implementarea Convenției de la Istanbul: bune practici din statele părți*, Consiliul Europei, disponibil la: <https://rm.coe.int/good-practices-in-progresul-ratificării-ro/16809feffc>

Subgrupul de lucru GBV. (2022), *Analiza cadrului juridic pentru raportarea obligatorie a violenței bazate pe gen în Moldova*, Fondul Națiunilor Unite pentru Populație, disponibil la: <https://www.unhcr.org/md/en/16083-16083.html>

Grupul de experți pentru acțiunea împotriva violenței împotriva femeilor și a violenței în familie. (2022), *Revizuirea orizontală la jumătatea termenului a rapoartelor de evaluare de bază GREVIO*, Consiliul Europei, disponibil la: <https://rm.coe.int/prems-010522-gbr-grevio-mid-term-horizontal-review-rev-februarie-2022/1680a58499>

Perevoznic I., Țurcan A. și Rusu L. (2019), *Raport De Analiză. A compatibilității legislației Republicii Moldova cu prevederile Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice*, UN Women, disponibil la: <https://moldova.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20Moldova/Atașamente/Publicații/2020/CDF%20Raport%20compatibilitate.pdf>

Lori M. (2019), *Good Practices in Responding to Domestic Violence: A Comparative Study*, UN Women, disponibil la: https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/2019/05/Bosnia%20and%20Herzegovina%20domestic%20violence/Good%20practices_ENG_final_compressed.pdf

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa. (2019), *Well-Being and Safety of Women*, Fondul ONU pentru Populație, disponibil la: <https://www.osce.org/secretariat/424979>

Biroul de Evaluare UNICEF. (1991), *A UNICEF Guide for Monitoring and Evaluation: Making a Difference?*, disponibil la: <https://b2315f08-09cf-4a7a-b224-5b9df6403e51.usrfiles.com/ugd/>

b2315f_3ff09db365f08-09cf-4a7a-b224-5b9df6403e51.usrfiles.com/ugd/b2315f_3ff09db365f08-09cf-4a7a-b224-5b9df6403e51.usrfiles.com/ugd/b2315f_3ff09db365f08-09cf-4a7a-b224-5b9df6403e51

Panico C. (n.d.), *Raport alternativ privind măsurile care pun în aplicare prevederile Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice*, Instituția Națională pentru Drepturile Omului, disponibil la: <https://rm.coe.int/raport-alternativ-depus-de-instituția-națională-a-drepturilor-omului-/1680aabe28>

OCDE. (2007), *Organizing the Central State Administration: Policies & Instruments*, SIGMA Papers, Nr. 43, OECD Publishing, disponibil la: <https://doi.org/10.1787/5kml60q2n27c-en>

www.coe.int

Consiliul Europei este organizația lider în domeniul drepturilor omului pe continentul european. Aceasta include 46 de state membre, inclusiv toate statele membre ale Uniunii Europene. Toate statele membre ale Consiliului Europei au semnat Convenția Europeană a Drepturilor Omului, un tratat conceput să protejeze drepturile omului, democrația și preeminența dreptului. Curtea Europeană a Drepturilor Omului supraveghează punerea în aplicare a Convenției în statele membre.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE